Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дешз ◆ ШИНАРА, 25 ЯНВАРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 11 (6733). ◆ Мах 3 кеп.

Керттердар: бехктохкхами дисциплинеи

ХIАРАНЕГАРА ДОАГIАР ХЬАДЕХ

«Малгобекский» совхоза партийни, профсоюзни организацеш ерригा коллектив чIогIа терказ тIабахийта хьожаш я къахьегама дисциплина чIогIъяра дайкъе производстве хьалхалатта раша деча къамаьлашка, кепайоалон тIа араюлача материалашка, телевидени, радион гIолла еча передачашка. Оаха дег тIара рьаза хиина хьалхоах «Сийлен хоастами — къахьегарга хьежжа!» аьнна Москвай хьалха латтача предприятей коллективаша даь кхайкарал.

Тха боахам вIашагIбелла дукха ха яц. Цуи кертера лостам комсаш кхеолга ба. Юкъера лаьрхIача совхозе болх беш хул кхо бIаь совгIа саг. Царна юкъе ба комсаш лелаераш, механизатораш, хьайбай фермай къахьегамхой.

Карарча шера царна хьалхашка латта дехкараш низкъала да. Боахама коллектив декхарийла я пачхахьалкхенга 1000 тонн комсаш, 900 тонн илат, 400 тонн шура, 130 тонн дулх дохка. Цу дерригача керттерча хьокхамех продукци йохкара совхахара заданеш кхоачаш ца еш дисар тхо. Из бахьан долаш совхоза а пачхахьалкхенна а доккха зе хилар. Фу бахьан долаш ниiсденад из?!

Бахьанаш дахa хала дац, долаш да цу даькъе тхоах тиша доаш аш санна болх боагIача тайпара вIаштIехь ца баьккхар, специалистийн мугIаерча къахьегамхойни бехктохкам ий ца бар, дисциплина чIогI ца яр бахьан долаш нийседенараш а. Цу тIехьарчох хоадамболаш дукха безам бар са.

ДIадаха шу чакхдоалаш тохкам бича гучадаьлар совхоза кадрай отделе болх беш ба аьнна дIаязбьраш 122 саг комсаш лелаераш хилар, хIаьта цу культурана дуьзаденна балхаш эгара чIоагIагIа даьржача хана бешамашка къахьегар дукхагIа вале а 50—60 саг мара хилац. ХIаьта вокхаш штате латтарал совгIа кхы хIама деш бац. Уж беррига нах прогулаш ьраш санна РСФСР КЗоТ статьягIа тхоай штатера дIабаьхар оаха.

Нагахьа санна тхо хьалхе а цу гIулакхага лерттIа хьажа даларе, уж балха аро ца бувлара бахьанаш кIоарга техкадаларе, царна администрацен общественни организацейн оагIорахьара боагIаш бола болх баьбаларе гIулакх цу хьале кхоачаргдацар, аьнна хет сона.

Цу тайпара хьал да, ала йиш я, боахама кхыча доакъошка а. Оаха нитта штате лелаву тиъо гаргга под мении шофер, хIаьта юкъера лаьрхIача совхозе болх беш яр 15—16 автомобиль мара йоацача. вешта аьлча, уж нах болх беш ба лхарал совгIа цхьаккха хIама деш бац, ма дарра аьлча, бIаьсти хьатIакхачарга хьежаш багIа уж. ТIаккха дукха ахча даккха давахьа республика доазол арахьа тайнна къахьега дIагIоргба.

Партийни, профсоюзни организацеш администрацеца цхьана укх тIехьарча хана уж дешаш дукхагIа тер калде, цу тайпара кхоачамбоацарий овлаш кIоаргагIа техка ьшпай. ДIахорча хана цу тайпара дар ца хилийтара, оарцагIъьвнай уж.

Бакъда, тхо долча хIара дийнахъ яхар санна кийслуш я къахьегама дисциплинаца ювзаенна «нагийн» нарушенеш. Балха хьава тIехьашсар, ханал хьалха дIавахар е цхьаьца бахьан долаш вIалла хьа ца воагIаш висар бехктохкаме оза воагIаш хIама лерхIаш бац пхьабараш. ХIаьта геттара дукха хул гаргара саг е юртахо венна кодаме вахавар со ахаш бараш. Цу тайпара хIама хул мархаш доастача денош а. ХIаьта уж ахнан замалахьа доастай хуле кхашка къахьегараш дика кIезигу, болх тIехьабус.

Цу хьакъехьа кхетама болх бу оаха, цу даькъе атеистически бар болаш а. ХIаьта шийта лхар дIа ца эиш бар административни хьисапе бехктохкаме оз.

ХIапз а дIадаланза да тIехдаьха корта бохабу маларош мелилга, мешна а болаш балха хьаухилга. Дукха ха йоацаш болхлой собране дийцар къахьегама дисциплина телхаьча Ерыжев Ахьмада, Богатырев Идриса, Алероев Ахьмадхана дош. Цар балха хана къаракъ а мешна, болх юкъагIбитаб, ерригача участке къахьегаш хиинараштa новкъарле ьый. Собране бийцачул тIехьагIа цар дош къоастадеш хилар вовкъостий суд а. Совхоза администраце приказагIа царна взыскани еннай, уж квартальни преми ца луш битаб.

Болаш ба тханцига къахьегама дисциплина телхаю коммунисташ а. Совхоза воккхагIволча прорабе КПСС члена Батыжов Iаламбика балха хьа ца воагIаш денош даьхад. Из бахьан долаш из ха алаш дIадалара хвинахьа нарядаш дIа ца къовлаш висав из. Цо кулгалдеча участкера нах раьза хилазар цу гIулакха, уж леткъар, хIаьта цхьабараш балха ара ца боалаш цIагIа сайцар.

Партбюрос дийцар коммуниста Батыжева дош, цох чIоагIа бехк баьккхар, из партийни хьисапе бехктохкаме а озаш.

Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш яр, бакъда къахьегама дисциплина телхаераша беча балхах хьахур даим хилац хила ма доагIара. Цкъаза дукха дувцарах, административни хьисапе бехктохкаме оарах пайда хилац. Нитта, масала, дIаваьккхача а ца доалаш балхара мукъавоалийт оаха цхьавола тракторист, хIаьта из хIамаи шек и воацаш, шоллагIча дийнахьа кхыча боахаме балха дIаотт. Цудухьа, оаха чIоагIа раьза долаш хьаллоац къахьегама дисциплина телхаераш цIен хиитта юхатохаргбола лакон хилапза даргдац, яхаш хьаьнала къахьегача производстве хьалхалаттараша дIадехар. Цхьан дешаца аьлча, ше даь дика а во а хIама теркал ца дет дутарг ца хиларах, цуна боагIаш бола мах ца беш коллектив Iерг ца хиларах хIаравар тейаргвола хьалаш вай хIара балха участке хьадой гIулакх тоалургхиларах шеко яц.

А. ДАУРБЕКОВ,
«Малгобекский» совхоза партийни бюро секретарь.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА ОРГАНИЙ ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Дерригача халкъа лоIами хьашташи кхоачашдеча Советски пачхахьалкхеце тIахьожам лоаттабаре бокъо ший мекха да йолча халкъа я. Боахама вахарга а социально-культурни строительствага а, производствай рузкъаш дIадекъарен даькъата, пачхахьалкхен аппарата балхага кхоачача халкъа тIахьожами бокха лоархIам ба Советски социалистически халкъа юкъарча пачхахьалкхен декхарацш функцеш кхоачашъеча.

Хоьш ма хиллара, халкъа тIахьожама органаша шоай балха тIа чIоагIале луьц советски наьха инициативахи социалистически сакхеталахи. Цар керттера низ ба халкъа тIахьожама группай, постий, комитетий балха юкъе дакъа лоаца. Коммунистически партен Советски пачхахьалкхена решенеш вахаре чакхйоахаш бола болхлой, колхозхой, гIулакхера нах.

Чакхьяннай объединенешкарча, предприятешкарча, колхозашкарча, учрежденешкарча, организацешкара халкъа тIахьожама комитетий, группай, постий полномочеш.

Отчетин хана парте директиваш, советски законаши правительства решенеши кхоачаш мишта ю техкаш, пачхахьалкхенна пе деш мел дар хьадда сецадеш, ерригача общества гIулакхех бехктохкам хетаргбола наьха уйла дегIайоалара гIо деш дукха болх баьб вай республикерча бIаьи болча халкъа тIахьожамхоша.

Къахьегама коллективашта хьалхашка шоаш отчеташ еш халкъа тIахьожама комитеташа, группаша, посташа дувца деза пачхахьалкхен планаши плановни заданеши кхоачешъяра, предприяте, колхоза, совхоза кхоачамаш гучадахара, царех пайда эцийтара, производства балха дикал айийтара, Iилманнеи техникане, хьалха латтача опыта карагIдевннар производствала юкъедоаладара, къахьегамен материальни ресурсех, ахчан средствах кхоч беш пайда эцара, Iалама ресурсаш лоравра тIехьа малатIа болх баьб. Пачхахьалкхен дисциплина телхаярца, боахам тесса лелаборца, ца доагIача рузкъа дIавахийтарца, волокитаеи бюрократизмаеи, пачхьалкхе мичча тайпара а Iехае гIертарца, социалистически доладехьенна тIаккуздарца къовсам мишта лоаттабаьб.

Отчеташ еча хана хьоахадеча баькъахьа да комитеташта, группашта, постешта юкъе хинначар тIахьожама балхаца малагIа дакъа лаьцад, царех дикагIбарий опытах.

Партийни организацеша Iалашде деза комитетий, группай, постий отчеташи хоржамаши дика вIаштIехьдаьха, лаихача политически боарамe, доагIар хьадехача, гIулакх корта болаш дувцача хьале чакхйоахилга. Халкъа тIахьожама органаша отчеташ луча, уж хоржача кампане гIо де деза къахьегама коллективаш парте XXVI съезда, КПСС ЦК майски ноябрьски Пленумий решенеш вахаре чакхъяхара, 1983 шера а цхьайтталагIача питилетка а планаш кхоачаш а тIехкхоачаш а яра. Кхачан программа кхоачашъяра къахьегама коллективаш дIахо оарцагIъяхара.

Отчеташи хоржамаши, дарах пайда эца беза халкъа тIахьожам дIахо чIоагIбара цун лохера общественни звено чIоагIъяра, комитетий, группай, постий, халкъа тIахьожамхой хьинари дешали айдара.

Халкъа тIахьожама органашка хоржам бараш политически сакхетам, производственни опыт йола принципиальни а инициативни а активисташ хила беза, дукхагIа болхлоеи колхозхоеи а болаш.

Комитетий, группай болх дукхагIча даькъе тиша хургба цар вуаргалхоех. Уж ба халкъа тIахьожамхой болх вIаштIехьбаккха, цуна лостам тела, керттерча дешашта цар уйла тIаахийта езараш. Нийса хурга комитетийн группайн председателаш парткомий, юххьанцарча партийни организацей секретарий заместителаш, парткомийн бюрон членаш хержача.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеша ма яххара, халкъа тIахьожама органаша чIоагIагIа бе боагIа партен правительствани директиваш кхоачеш мишта ю хьожаш беш бола болх, хьадда къовсам лоаттабе беза мичча тайпара а къахьегамен производственни дисциплина телхаярца, тIагIертта дIадекkха доагIа боахам тесса лелабелга, рузкъаш ца доагIача дIаухийтилга, дерраIа эргайоахаш тоае еза халкъа тIахьожама формаши методаше, дукхагIа уйла тIаахийта еза гIуллакхаш тIарча нахага балха тIа сIалати ледарлон ялийта тарлуш дар хьалхе а дIахайтара, гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахийтара.

Февpале дIа а йолаенна апреле чакхдаргдолаш да халкъа тIахьожама комитеташа, группаша, посташа отчеташ луаген уж хоржаген.

Халкъа тIахьожамхо хилар сий дола гIулакх сийлен декхар да. Керда хержача халкъа хIара тIахьожамхочо шийй балхаца бакъбе беза шийх бенна тешам, пачхахьалкхени общественни хьашташ лорадарах дувцача хана доагIар хьадехаши юкахаргвоацеши хила веза, хадданза йоахо е еза халкъа рузкъа лорадаран алсамдаккхаран. къахьегам бeзара, лакха сакхетама, организованности, дисциплинеи хилара хьокхам тела беза.

ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинеи хьадер дукхагIеи хилийта!

«ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинеи хьадер дукхагIеи хилийта!» яхача девизах шерра социалистически яхь йоаржаьча В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдьтта чакхдоахача завода дукхача установкай коллективаша башха-дика къахьегама толамаш доах. Царна юкъе хьалхалаттачарех ца! я № 5 йолча установка коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю коллектив. Укх питилетка шерашка предприяте установкашта юкъе ьыркача яхье массехаьза хьалхара моттиг яьккхай цо. Яхье хьалха латташ дIадоладаьд установка технологаша питилетка кхоалагIа шу а.

Даим технологически режим ниiса а лелаеш, хIара сменагIа нормаш тIехкхоачашъеш хиларца белгалбаьнна ба установка технологаш Горлина, Раиса, Бабалиев Владимир, Константинов Александр, Ефимова Марина, Петросян Грант, кхыюраш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) технологаш Р. Горлина, В. Бабалиев, А. Константинов, М. Ефимова, Г. Петросян.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ЛЕРХIАР КХОАЧАШХУРГДА

Дукхача хана дена шоайла социалистически яхь лелаеш хьалоагIаш я Назрановски мельзавода кIа Iохьача цехера Толдиев Мажити Келоев Хьусени керте латта бригадаш. Цар ханал хьалха кхоачашйир цхьайтталагIча питилетка шоллагIча шера шоаш тIаийца хиина социалистически декхараш. Из ерригачa завода пачхахьалкхен план кхоачашъеча юкъедахьа лоархIаме дакъа да.

ХIаьта завода коллективо толаме чакхдаьккхар 1982 шу. Продукци йохкара план кхоачашъяьй 141 процент, къахьегама овсарле лакхьеннай 7 процент. тIаккха нормативно - цIена продукци арахецара план 111 процент кхоачашйир.

Мажити Хьусени керте латта бригадаш заводе дикагIъярех я. Толамаш дахa чIоагIа повнъостал ду социалистически яхь. Сар-сарахьа хьокхамий уйла тIа дIаяьбу хIара бригадо дийнахьа баь болх.

— Из чIоагIа дика да, — йоах Толдиева, — хIана аьлча массанена ха деза хIаране къа мишта хьег.

Атта хилац цу шин бригадах дикагIа яр, хьалхле лелаер къоастае. Бокхьалар дийцача къоаста а лац. Укхала болх бераш йоккха опыт йолаш нах ба. Цул совгIа, производственни а къахьегама а дисциплина чIоагIа я цу коллективашка.

Толдиева бригадера Комурзоева Люба заводе балха йола 18 шу да. дукхача хана деза къахьегаш я Бочалова Аза. Из городской Совета халкъа депутат, коммунистически къахьегама ударник я. Келоева кулгалдеча коллективе тIехдика болх беш я Чемурзиева Банати. Заводе из балха еай 12 шу хьалха. Я шу я Мальсагово Хаарета стаж а. Аз цIераш яьха болхлой заводе дикагIчарех лоархIаш ба. цар сий ду коллективо а кулгалхоша а. Амма цар болх а цеха болх а лерттIа дагIоргбацар нагахьа санна Пугоев Махьмад Гиреи Борис Закречон шоай декхараш доагIIача бесса кхоачаш ца доре. Уж слесараш ба. Царех тиша я цехера оборудовани. Уж гIалат боале дукхача наьха болх юкъагIа бус. Из слесараша дика кхетаду. Цудухьа хьинар кходац цар оборудованега хьожаш. доагIа гIулакх деш.

Укх шера дегаш айденна къахьегаш ба цехера болхлой. ХIара дийнахьара задани тIехьхоачашъю цар Нитта болх беш чакхданнха лерхI шу.

М. ГУРОВ.

МЕХКДАЬТТА СОВДОАХАРАШ

«Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша мехкдаьтта тIоанашта низ тIалоаттабарах духхьал дIадахача шера даьккхар цхьа миллион 820 эзар тонн «Iаьржа дошув», цох планал совгIа даьккхар 14 эзар тонн а долаш.

Шоаш соахка даьха къахьегама толамаш тIа-тIа тоадеш къахьегаш ба уж цхьайтталагIча питилетка кхоалагIча шера а. ТIоанашта низ тIалоаттабарах январь бетта 136 эзар тонн мехкдаьтта даьккха лаьрхIад цар. Шоаш деина доги дилла кхоачашдара хIара дийнахьеи буси тIоанашка цар чуухийт 11 эзар кубически метр гаргга технически хий. Цудухьа цар вIаштIехьдоал къаьвача фонда скважинашкара доаккхаш дола мехкдаьтта лелара дена дукхагIа хилийта. Январь бетта духхьал хьалхарча лехадагIа цар даьккхад 50 эзар гаргга тонн мехкдаьтта, кхы а тIех да шоллагIча декаде даьккхар. Планал совгIа даьккха мехкдаьтта эзараш тоннаш я.

«Къахьегарга хьежжа сий а хоастам а!» яхача дешдагIа лерржача социалистически яхье хаддайза хьалха латташ ба укх шера насосий машинисташ Шаталова Полина, Ширина Антонина, Шевцова Клавдия, Элембаева Сулипат, Полоус Нина, слесараш Гучигов Ахьмад, Шаталов Александр, Раевский Михаил, кхыбараш, нитта Даим тIехкхоачашъю цар сменни нормаш.

А. ТИЩЕНКО.

ЦIеношка йIайха я

Кино йоах: «Аьхки хьоа кхийхкачун Iай ий кхийхкаб». Из дика кхетадеш я «Сунжанефть» НГДУ йовхал течача котельни инженер Аушева Алла. Шелал оттаделхьа дукха хьалха дIабоабир из керте латтача коллективо шийй болх. Ше мел йолча турбашка хьежа чакхбаьлар сантехникаш. Лелхар кхерам бола турбаш хийцар, толь, кIув тIера Iобаьнна чIорамъ, шина моттигаш дика дIакхайлар Iай ца бергбоацаш. Ше йолча оатхалашна хьежа, эшна дола кулг техар ньштa.

— Ха, ниа кхо ца беш болх бе беза, — йоахар инженера.

— Iай вай бехкагIа бахача наьха цIеношна шийла хургйоацаш. Эхь хург ма дий вайна нагахьа санна йолшкара гIалат доалийте.

Шоай болх Iалаьмате бехктохкаме а хеташ къахьийтар болхлоша. Цхьа моттиг йисанзар къаьстта Аушева ше ца хьожаш. Аллас цIенхаштта хьадехар хьабеш бола болх дика хулийтилга.

Тахан мехкдаьтгахой дIайхача цIеношка бах. Цар дет тIара бозкал йоах шоай цIеношка йовхал Iалашъеча наха. Раьза ба НГДУ кулгалхой а. Аушева дика специалист я ахаш лувш цар.

Дукха ха йоацаш инженера Аушева Алла профкома председателалла хержай.

М. ВЫШЕГУРОВ.

Хьинар лаьгIдалийтац

«ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинеи хьадер дукхагIеи хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржаьча Грозненски швейни производственни объединене цехех цхьанолча коллективаша дегаш гIолдоаха къахьегама толамаш доах цхьайтталагIча питилетка кхоалагIча шера. Царна юкъе хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьабоагIа укх шера Баудинов Iалаудин Баудинович керте латтача Новогрозненски хIамаш тегача цеха болхлой. Цар январь бетта 24 ден заданн 103 процент кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул совгIа тийгай 1 эзар берий кочамаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

БIаьстана кийчо еш

Хургболча хьувкъама чIоагIа лоархIаме да шиэ ханнахьа. дика фу кийчдар. Цу гIулакха дика къахьий гад Наурски районерча Ленина цIерагIча, «Россия» яхача колхозий, «Терский», «Притеречный» совхозий къахьегамхоша. Ка бола ялаташ чуийца шоаш ма баьлийге а шортта I-чеи II-чеи класса фу Iалашдир цар шоашта. Цу тайппара, укхаза хьалхара гIа баьккхаб цхьайтталагIча питилетка кхоалагIча шера лакха хьувкъам кхобара.

Халахете а, из динза дукха колхозаши совхозаши я республике. Республика бIарча хьанинача 10 январе кхачалца чутесса фу 24 процент, кийчдаьр эшачох 84 процент. I-ча классах 24 процент мара дац. Шоашта эшача бIаьстан юкъе ювча культурай фух кхоалагIа дакъа мара Iалашданза болча Шалински Урус-Мартановски районийн боахамийн кулгалхошта дага фуд ховш дац.

Эшачул ахкел совгIа фу чутессад Назрановски, Малгобекски районий боахамаша. цхьайолча кхыча районий боахамаш а да фу вIалла доацаш. е кхоачам хилла доацаш Шоай фу дIаоттадиза долча цу районий боахамаца деш хIама дац из кхычахьара леха а Iалашдара.

ХIанз сатийна багIе а, бIаьстан юкъе ялаташ дIадувча хана цIи лаьча санна сихбеле хьовз боахамии специалисташи кулгалхойи. тIаккха дукха ахчаш а доадеш, арахьара ий а деш тIаккхухь фу. ТIадалара пайдана ца хиларах соахка бIаьстан юкъе 70 тонн маьккеи горохеи фу юкъера дIадаьккхар Малгобекски района «Советский», «Луч», «Алханчуртский», «Ачалуки» яхача. Конституце цIерагIча совхозашка. Из гIулакх тоадара укх шера я хIама даьдац цу боахамий кулгалхоша.

Дукха ахча а дена соахка бIаьстан юкъе юртбоахама опытни станцегара лакхагIча кондицех дола кена фу ийцадар «Джалка», «Гехинский», «Назрановский», «Советский» совхозаша. цхьабакъда, цар из фу даьккхара ца а дувш. доакъар даккхара дIадийнадар, цу тайппара юртбоахама опытни станце хьийта къа доз а деш.

ХIаьта вай республикерча колхозийи совхозийи торо я арахьара дIаде фу а нIдеш ахчаш из доаде. Цу гIулакха хIама эшац, нагахьа санна агрономически службо фу кхедара гIулакх хIара боахаме лерттIа леладой. МолагIча боахама йиш хургьлвен, горох дIаера, эшарга хьежжа, 40—50 гектар лаьтта къоастаде, ьхкий фу дIадувча кондицешка кхоачаде а дика кийчъьеча храпилищашка чутасса а.

Чоашлг латалгIоацаш гороха фу лорадара хIанзалца хьа баь болх бац «Минеральный», «Автуринский», «Экажевский», «40 лет Октября» яхача совхозашка.

Ала деза, люцерна фу кийчдара болх колхозашкеи совхозашкеи геттара во эшина хилар, цудухьа дIадувча кондицешка ца кхоачадеш январь беттага даьккхад из. Цуи керттера бахьан да из цIендеча метте болх во вIаштIехьбаккхар а цу гIулакха лаьрхIа машинаш ца хилар я. Фу цIеи ца деш хьедалийтад «Грозненский шурай» совхозо, Цхьоалагiча мая цIерагIча колхозо. Надтеречни района «Братский», «Гвардейский», «Кругловский» совхозаша, «Терек», «Семеновод», «Каргалинский» совхозаша, «Коминтерн» яхача колхозо.

Ялаташ хьувкъадара бок кхача лоархIаме да склада ба доатгIача тайпара фу дIаоттадаь лоаттадар. Даим гIаьххьа температура хилийта еза складашка: нагахьа санна фу галешка хуле, шийса вIашкадехка а пенаштеи поkх штабелаштеи 0,7—1 метр гаьна дадаш а хила деза уж. Из ду фуна фо хилийтари образецеш шийса хьаэца йиш хилийтари духьа. ХIара штабелах наьхат доаллаш хила деза фу малагIча сортехи кондицехи да хоийташ.

Уж ерригa чоалхане йоаца правилаш дика йовз молагIча агронома. хIаьта а дукха боахамаш да республике уж кхоачаш ца еш. Масала, МагIалбикерча совхозашка тохкам бича, гучадьлар, фу харцахьа дIаоттадаь лоаттадар.

30 тонн кеги 15 тонн горохи чулаттача «Алханчуртский» совхоза складе иллай кабуц, тIаккха из йохкалуш хьадувла хий Iодоассадаь латтача кена гина кIал гIолла чакхдийннад. цуна далла вIашагIьувргдолаш Iодоассадаь латт рапса ги, хохий ги. Цхьаккха тайпа порадок яц складе. Фу дIа оттадаь лоаттадара гIулакх нитта юхамагIахьа дола дари шин ханнахьа из цIера ца дари бахьан долаш тIадалара дела дисад 70 процент фу. ТIаккха хаттар отт. мича хиннай агрономически служба. склада заведующий? фу-м агронома юхь ма йий, хIаьта а цхьанкха а бехке ца веш дисад из гIулакх боахама чухьа а районе а. Цхьанна а шера лерттIа фу леладаьдац цу районе. пачхахьалкхено шоаш из ца луш бутаргбац аьнна а хеташ.

Фуна гIулакх нитта во леладу «Кавказ» яхача комсий совхозе а: вIаш юх-юхе Iодоассадаь латт лелаш йолча гороха сорти Раменский-77 яха сорти вIашагIа а увш. Лайво къайладаьккхад Iодоассадаь латта кена фуи галешкара люцерна фуи.

ВIаши улл-уллув Iойоассаль латт кагий ги доаха баьцаш а — злаковни сорго — суданкови гибрид а. хIаьта ГОСТо ихачох галешка в ехна дIаоттае еза уж.

БIаьстан юкъе дув ялаташ дIаде йисар дукха ха яц. хIара боахама специалисташа шоай тIахьожама кIалдаца деза шоай боахам мел авн фуна Iалашбара дешаш. цIаьхка а цIенде деза фу I—II классага кхоачадеш из тоадар духьа.

Л. ЧЕТВЕРИКОВА,
республикански госсеминспекце начальник.

КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеш

ЦХЬАН МУГӀАРЕ А ЛАТТАШ — ЛЕРХӀАЧУНГА

1982 шера Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча автономни республикашта юкъе яьржа хиннача социалистически яхьа итогаш яьй

Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча автономни республикай къахьегамхоша КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш кхоачаш а еш, СССР 60 шу дизара тийленна хаттабахара шерра социалистически яхь йоаржальча цар 1982 шера экономически социальни дегӀахара дакъе лерда толамаш даьхар.

Производстаенни коллективашка хийч а яь, чакхъяьхар араxеца продукци дуккагӀа хилийтара, юкъарча производства эффективность лакхъяра, материальни къахьегамен ресурсаш ма мегга дикагӀен хаам беш пайда ийцара, къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, массе а тайпарча участашкарча балха тӀехьаре бехктохкам айбара тӀехьа йола мероприятеш.

Республикай къахьегамхоша, цхьайтталагӀча пятилетка кхоалагӀа шу дӀа а доладь, доккхий социалистически декхараш тӀаийцад, уж толаме кхоачашдергхиларах бӀубенна а болаш, хьалхарча денощке деиз хьинаре къахьегача цар кхоачашъю планови заданеш тӀаийна декхараш.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Автономни республикай индустре къахьегамхоша хьинаре къа а хьегаш, ханал хьалха кхоачашйир продукци маьхала лиххарен дуккагӀйолча тайпаех йола изделеш арахецарен 1982 шера план.

Нохч-ГӀалгӀайчен промышленноста болхлоша продукци маьхала яккхара 1982 шера план кхоачашйир 28 декабре, хӀаьта цхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шиа шера план кхоачашйир 24 декабре.

Республикерча мехкадьтахоша планал совгӀа даьккхар 190 эзар тонн мехкадьттей 71 миллион кубически метр гази.

Заводашка, промыслашка, фабрикашка кӀезига опыт Ӏоальац йоккхий встречни планаш тӀаийра, хадданза творчески къахьегара дакъе, шерра, мыъекхувл новаторийи производстве тьалхалаттарийн опыт. цудухьа автономни республикай индустре болхлой вӀаштӀехьдаьлар планал совгӀа дуккхача миллионий сомий маьха тайп-тайпара продукци арахеца.

Керттерча фондех ма мегга дикагӀа пайда ийбарах, къахьегама овсарле лакхъярах арахеца продукци дуккагӀа хилар дуккхача заводашкеи фабрикашкен.

Нохч-ГӀалгӀайчене электроэнергетически промышленносте арахеца продукци тӀаккхийттай 11 процент, машинашъечен металлообработкен — 3,1 процент, кьоари ийшки йоаккхачен комбикорм ечен промышленносте — 10,5 процент.

Арахеца продукци тӀаккхетийтара дакъе эггара лакхагӀа хьонхамаш даьхад Черсий-Балкхарой АССР-а индустре болхлоша.

Планал совгӀа дикка дукха электроэнерги, машинаш, оборудовани, прибораш, халкъа эша товараш арахийцад ерригача автономни вежарашха йолча республикай индустре болхлоша.

Халкъа эша товараш дукхагӀа арахецара, цар дикал лакхъяра тӀаерзаяь мероприятеш чакх а йоахаш Нохч-ГӀалгӀайчен производственни коллективаша, предприятеша арахийцад 65,2 миллион сома маьхa культурно-бытовой гӀулаккаштен коа-картен эша товараш.

Юкъарча производства эффективноста керттера хьокхам лоархӀача къахьегама овсарле лакхъяра план толаме кхоачашъяьй ерригача автономни республикаша.

Цу балха тӀа эггара дикагӀа толамаш даьхад Къулбаседа-ХӀирийчен индустре болхлоше, ерригa хӀанз ма аьнна тӀаккхийтта продукци къахьегама овсарле лакхъярах тӀаккхийтта я.

Цхьабакъда, итогаша хьахьокхаш ма хиллара, кхоачамехи торонехи хӀанз а тӀехьа биэза пайда ийбац, шера план кхоачаш ца яь йола предприятеш а йолаш я.

Массе а йолча ассортиментах, товарий дикалах йола план кхоачаш ца еш йисай дукха коллективаш, къаьстта халкъа эша товараш арахецара план, цар дикал хӀанз а тӀехьа лоха я, цхьайолча участкашке лоха я производства эффективность а.

Хила езача боарамагӀа яц къахьегама дисциплина а, балха ха оехьа йоаеш моттигаш нийслу, договорни декхараш кхоачашлац, пачхьалкхен дисциплина телхаеш а кхийола моттигаш а нийслу.

Уж дерригa кхоачамбоацараш дӀадахера тӀадерзадаьд производственни коллективай низаш.

Автономни республикай индустре болхлой бӀубенна ба 1983 шера хьалхарча денощке деиз хьинарен творчески къа а хьегаш, ерригa планови заданеш тӀаийца декхараш толаме кхоачашдергхиларах.

1982 ШЕРА ПРОМЫШЛЕННОСТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проценташка)

	Нохч-ГӀалгӀай АССР	Къулбаседа-ХӀирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Маьхала хьинхача продукце боарама план	101,0	101,4	101,4	103,1
1981 шераца нийсйича товарни продукци дегӀаяр	99,0	102,0	103,4	102,5
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	100,3	103,0	101,4	102,2
1981 шераца нийсйича къахьегама овсарле дегӀаяр	99,0	101,8	102,6	100,3
Ерригa промышленни предприятеш	149	141	133	191
Царех продукци маьхала яккхара план кхоачаш ца яьраш	4	1	5	2

ЮРТА БОАХАМ

Автономни республикай юрта боахама къахьегамхоша шоай низаш тӀадерзадаьд Кхачан программе кхоачашъяра.

Хаттама хьалаш дика хиннадеце а хоадамболлаш дола къахьегама толамаш даьхад цар агропромышленни комплекс дегӀийоалеяра дакъе.

Толаме кхоачашъяьй даьти кхыйола продукци йохкара пачхьалкхен планаш, тӀадовгӀача шера болча хьуъкъама йола лард еллай. Юкъарча хьайбай боахама эшаш дола доахъяр Ӏалашдаьд. Дуккхача боахамашка доахана продуктивность лакхъеннай.

1982 шера шура йохкара пачхьалкхен план кхоачашъяьй Нохч-ГӀалгӀайчен, Къулбаседа-ХӀирийчен, Черсий-Балкхарой АССР боахамаша, хӀаьта фуаш дохкара план кхоачашъяьй яхь лелаеча автономни республикаша.

1981 шера декхараш нийсдича эггара дукхагӀа фуаш дехкад пачхьалкхенга Нохч-ГӀалгӀай, Черсий-Балкхарой, Къулбаседа-ХӀирий АССР коа тӀара оалхазараш лелаерана.

Цхьабакъда, хьайбай боахам дегӀабоалабеча тӀехьа а дусаш пачхьалкхен декхар таӀдисед цхьацадола балхааш нийсдаларах. Нохч-ГӀалгӀай, Къулбаседа-ХӀирий, Дагестански АССР дерриг боахамаш хьайбача 1981 шера даьккхачул кӀезигагӀа дулх даьккхад.

Дагестански, Черсий-Балкхарой, Нохч-ГӀалгӀай АССР боахамаша кхоачашдаьъац доахани коа тӀара оалхазараш дохкара план а.

Колхозийи совхозийи фермашка хӀанз а тӀехьа лоха я хьайбай продуктивность. доахан гӀа дойтара тӀехьа боагӀача хьисапе къовсам лоаттабац, зооветеринарни гӀулакх делга а во лел. Уж дерригa кхоачамбоацараш Ӏатмъаш да хьайбай боахам дегӀабоалабара.

ХӀанз хьайбаш кхоабараш та Ӏалаьмате халеи бехктохамеи ха я: доахан Ӏаьгара доахаш да. Фермай болхлой, дерригача специалистий, боаханий кулгалхой декхар да доахан Ӏаьгара доалийта дика вӀаштӀехьдаккхар.

ХӀанз дукха балхаш кхоачашде дезаш ба ахархой а. Юртбоахама техникана ремонт еш латт мастерскешка, дӀаде фу нийсдеш да, кхаба дӀаерахкухьаш а удобренеш.

Агропромышленни комплекса болхлой эггара бехктохамегӀа дола декхар да бӀаьстан кхашка ю дезача балхашта тӀехдика кийчо а яь, уж чакхдахар, доаццача ханеи лакхача агротехнически боарамеи чакхдаха деза уж.

КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ 1982 ШЕРА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ЯККХАР (проценташка)

	Нохч-ГӀалгӀай АССР	Къулбаседа-ХӀирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
1981 шераца нийсдича дулх даьккхар	86	97,9	104	86
1981 шераца нийсдича еррага яьккха шура	96	96,5	100,1	96
Кхоабача цхьан Ӏаьттигара яьккха шура, кг	1918	2331	2178	1617
1981 шераца нийсдича гулаь котама фуаш	103	102	106	109

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ КИЙЧЪЯРА 1982 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА (проценташка)

	Нохч-ГӀалгӀай АССР	Къулбаседа-ХӀирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Хьайбаши оалхазараши	82	100,3	96	93
Шура	100,2	100,1	101	97
Фуаш	104	100,3	103	100,8
1981 шераца нийсйича хьайбай продукци кийчъяра боарам				
Хьайбаши оалхазарши	84	100	103	95
Шура	101	101	100,6	96,6
Фуаш	108	107	104	102

КАПИТАЛЬНИ ГӀИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

Дукха доккхий гӀулакхаш йоахо е езаш балхаш хилар дӀадахача 1982 шера вежарашха йолча республикай гӀишлошъеча болхлой.

Шоай къахьегама низаш цар тӀадерзадаьдар производственни социально-культурни гӀулаккашта йола объекташ хьалъяь йисте а яьха эксплуатаце дӀаяьлара.

Шоай низаца подрядни гӀишлон балхаш дара пачхьалкхен план кхоачашъяьй Нохч-ГӀалгӀай, Черсий-Балкхарой АССР гӀишлошхоша.

Цхьабакъда, 1982 шерарча итогаша хьахьокх подрядни гӀишлон организацей балха тӀа хӀанз а тӀехьа цӀенцашта кхоачамбоацараш хилар.

Пайда ца эцаш дукха йисай хьахьожальча капитальни вложеней ахчах.

Наха чубахара йола цӀенош, социально-культурни гӀулаккашта лаьрхӀа кхыйола объекташ хьалъяь а яьха эксплуатаце дӀа ца лларах пачхьалкхен доккха зен хир тӀаьхьар гӀишлонхошта.

Ерригача автономни республикай подрядни гӀишлон организацеша кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра планови заданеш. КӀезига бехнаш лахаи гӀишлонхоех хьалъю гӀишлош ю хиларад а.

ГӀишлонхоша кхоачашъе езаш хьалхашка латташ йоккхий-планаши тӀаийца социалистически декхараш да. Эггара хьалхарча дакъе ю дезар да социально-культурни гӀулаккашта йола объекташ хьалъяь йисте а яьха, эксплуатаце дӀаяллара дакъе, иштта дерригa а хьийкхача пачхьалкхен капитальни вложеней ахчех пайда оацара дакъе тӀадиса декхараш юха мегга а оттадаш, пятилетка кхоалагӀча шера планаши тӀаийца декхараши толаме кхоачашдар.

Цу гӀулакхо гӀишлонхошкара дӀаяех 1983 шера хьалхарча денощке а деиз хьинаре къахьегийта.

КАПИТАЛЬНИ ГӀИШЛОШ ХЬАЛЪЯРА 1982 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проценташка)

	Нохч-ГӀалгӀай АССР	Къулбаседа-ХӀирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Пачхьалкхен капитальни вложеней ахчах пайда эцар	84	86,7	95	93
1981 шераца нийсдича ахчах пайда эцар	88	89,7	101	106
Шоай низаца дечa подрядни болхий план кхоачашъяр	102	99,6	100,1	95
ЧуӀе цӀенош хьалдеча капитальни вложеней ахчах пайда эцар	81	90,5	100,6	83
ЧуӀеча цӀенай ерригa площадь хьалъяьккхара план кхоачашъяр	78	104,3	89	77
1981 шераца нийсдича чуӀе цӀенош хьалдар	77	94,4	80	99,1
Къахьегама овсарлен план кхоачашъяр	97	97	97,3	96

ТОРГОВЛИ

Дерригача керттерча хьокхамий пачхьалкхен план кхоачашъяьй Нохч-ГӀалгӀайчен, Къулбаседа-ХӀирийчен, Дагестана торговле болхлоша.

Городашка а юрташка а бахачей махага дехкад планагӀа лаьрхӀачул совгӀа дикка дукха промышленни кхачени товараш.

Цхьабакъда, из лоархӀаме даккъа дегӀанхувлача хӀанз а тӀехьа цӀенхаштара кхоачамбоацараш да. Базашка, складашка уж долаш долла шехьа а культурно-бытовой гӀулаккаштен коа-картен эшача цхьадолча товарашта дахза кхоачашдац тӀа-тӀа дегӀаухаш дола наьха хьежаш, эсала юкъекхувл торговлена моттигерча ресурсай товарооборот.

Автономни республикай мах беча организацей коллективашта юкъе йолаш я 1982 шера план кхоачаш ца яьраш а.

НӀзархошта культурно гӀулакх делга тӀа-тӀа дегӀаухача цар дӀадехарашна хьежна дац.

Торговле болхлой декхар да нийслуш дола кхоачамбоацараш сихагӀа дӀадоахийта, хьинаре къа а хьегаш пачхьалкхен планаши тӀаийца декхараши толаме кхоачашди тӀехкхоачашди делга, наха гӀулакх дара культура лакхъелга.

1982 ШЕРА ТОВАРООБОРОТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проценташка)

	Нохч-ГӀалгӀай АССР	Къулбаседа-ХӀирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Пачхьалкхени кооперативни торговле рознични товарооборота план кхоачашъяр — ерригa	100,0	100,1	97	100,6
цу дакъе: рознични товарооборот	100,0	100,3	97	100,4
общественни кхачен товарооборот	100,2	100,4	102	102,8

Шера пхи эзар метр бурув а тохаш, цхьан шерей ах шерен скважина йистейоаккхаргья яхача девзагӀа шерра социалистически яхь йоаржаяьй Октябрьски бурув тохара балхий управлене бурув деттача бригадаша. Яхьо нердача къахьегама толамашка кхуъл уж. Бурув тохара январа хьалхарча ах бетта заданий тӀехкхоачашъяьй цар. Планал совгӀа телхд итташ метраш бурув.

Массаза а санна УБР буровойшта юкъе яьржача яхье [illegible] ер шу № 67 йолча буровой коллективо. Цхьа ца-бийса дӀадахийтац цо бурув тохара ший норма 105—110 процент кхоачаш ца еш. Белгалбаьнна дика къахьегаш ба ухказа бурувдеттар Богданов Геннадий, бурувдеттачун гӀончеш Карасев Петр, Бароненко Владимир, Григорян Олег, кхыбараш.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) бурувдеттачун гӀончаш П. Карасев, В. Бароненко, О. Григорян, бурувдеттар Г. Богданов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

«Промавтоматика» НПО Грозненски опытни заводерча хьехамчашта юкъе эггара дикагӀа лоархӀачарех я монтажница, коммунистически къахьегама ударник Куприянова Инна Николаевна. Цхьа шу дӀадахийтац цо массехк говзанча ца нийчвеш. Царех цаӀ я кьона монтажница Идилова Малижа. Шийдекхарех дика лоархӀаеш я из а.

СУРТА ТӀА: И. Куприяновай М. Идиловай.

И. ПЛИЕВА сурт.

БЫТА СЛУЖБА

Доккхийа бехктохамеи декхараш хьалхашка оттадаьд быта служибана. Цу служба болхлой декхаршйла ба шийи ханнахьен дикеи наьха заказаш кхоачашде. Къаьстта дукха болх бе беза цар унт шера хьалхарча кварталe быта служба предприятей балха режим чӀоагӀъяра даькъе.

Бахача наха бытовой гӀулакхаш дара пачхьалкхен план кхоачашъяь еце а быта служба предприятеша 1981 шера даьрел дукхагӀа бытовой гӀулакхаш даьд бахача наха совхка, къаьстта дукхагӀа хиннад юрташка бахача наха даь бытовой гӀулакхаш.

Цхьабакъда, цхьайолча юрташка бахача наха бытовой гӀулакхаш дар хӀанз а тӀехьа эсала лел.

Нохч-ГӀалгӀай АССР статистически управлени.

БАХАЧА НАХА БЫТОВОЙ ГӀУЛАКХАШ ДАР

	Нохч-ГӀалгӀай АССР	Къулбаседа-ХӀирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
1982 шера бытовой гӀулакхаш дара юкъарча боарама план	92	98,0	98	100,7
1981 шераца нийсдича гӀулакхаш дара боарам — ерригa	105	102,3	103	107
цу дакъе: юрташка	106	102,1	99	108

Промышленноста продукци маьхалъяккхара план кхоачашъяр (проц.).

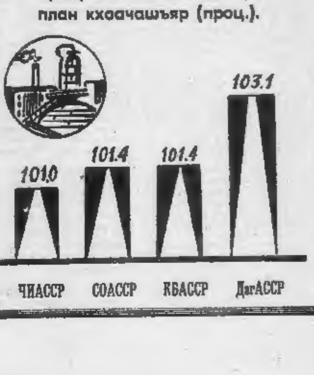

1981 ш. шераца нийсйича шура яккара план кхоачашъяр (проц.).

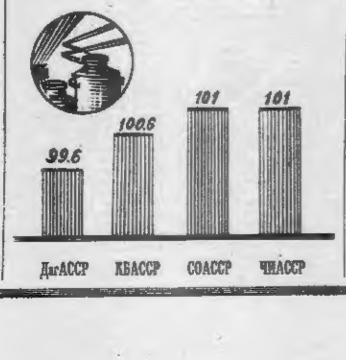

Фуаш кийчдара план кхоачашъяр (проц.).

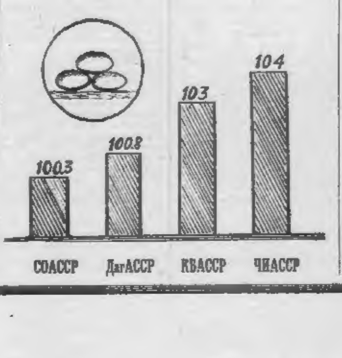

Розничниi товарооборота план кхоачашъяр (проц.).

«МАЦА МЕТТАЙОАГIАРГЬЯ ШКОЛАШ?»

1982 шера декабре «Сердало» тIа йийцача «Маца меттайоагIаргья школаш?» яхача рейдови бригада материалах лаьца хIанз а цаьхаташ ух редакце. Царех цхьадараш арадаьннад тха газета тIа 11 январе. Тахан оаха кепатох кхы а массехк письмо.

Массане а юкъара гIулакх

Дукха ха яьннар аз «Сердало» газета тIа кепатеха «Маца меттайоагIаргья школаш?» яха критически корреспонденци айса йийцачул тIехьагIа Назрановски района школашка леттача хьалех уйла еш. Геттара новкъа хийтар сона СурхотIарча шин школен Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча школен сел ийрча кхоачамбоацараш хиларах, цу гIулакхах школай педагогически коллективай дог ца лазарах. Хаттар отта тарлу, шоаш кхоачашде делар боккха доархIам бола гIулакх долга кхеталой-хьогI хьехархоша, шоаш де дезар фуд хой-хьогI парна, аьнна?

Се хьехархо хиларга хьежна геттара хала хетт сона, дешархой школе хьаьхара, дешара процесс эшшача тайпара вIаштIехьъяккхара доли гIулакх цар бе-башха ца хеташ лелада. Бакъда, уж хьалаш школашка нийсдаларах бехке бе йиш яц духхьал школа директор, завуч, е классни кулгалхо. Цу гIулакхи бехке я аьнна хет сона еррига педагогически коллектив а.

Хоьш да, дешархошта эпанеш ялар боккха доархIам бола гIулакх долга. Урок профессионально дика хьехарал совгIа, берашта дешар дезадаллийта, моллагIча пейдаенча гIулакхаца е мероприятеца бераш хьехархочо шийна уллув кхотаде деза. Цхьан-шин дийнахьара а боацаш, хIара дийнахьа бе бераш бола болх ба из.

Корреспонденце тIа ювцача школашка, вайна гуш ма хиллара, беш бац классал арахьа беш бола болх, йоацаш я кружокаш е спортивни секцеш. ХIьта из дерриг а вIаштIехьдаккха йиш йолаш ба хьехархой шоаш а. Эшар дац шоай гIулакхи бераши дезаш уж хилар мара.

Къулбаседа Кавказе граждански тIом лаьттача хана эггара бирсагIа дола тIемаш хиннад СурхотIей Экажкъонгийи юрташка. ТурпIалаш а гойташ деникинцашта духьал латаш мел дукхача гIалгIаша дIаденнад шоай вахар? ХIаьта исторе, географе е литература хьехархоша вIашагIйолла мегаргьеннрий, масала, граждански ЭийIалхьбоккхача Даймехкеи тIемашка денал гойтача турпалех дувцаш «Вай мехкахой хиннача тIема сийлен моттигашка гIолла» яха кружок, цу бирсача событей теш хинна нах укх юрташка могаш-маьрша а болаш шортта бахаш хилча.

Берашта кхетам балара болх хьехархоша бе безилга, кхетадеш да, цудухьа керттера хаттар цунгара дIадех.

Цхьабакъда, цу гIулакха гIо де деккарийла ба хьехархошта берий дай-нанай а общественность а, дай-нанай комитеташ а. ХIаьта буссоццаш дийцача, берригa школера а школа арахьара а болх бар дезза тIадилла да духхьал цхьан хьехархошта.

ХIаьта, бокъаьлдар вьлча, дешацара берий безам боккха мишта хургба хьехархой шоаш а балха тIера ца хилча? Цудухьа бакълув аьнна хет сона Экажкъонгий-Юртарча № 2 йолча школа директор М. Картоев. Цо йоах: «ЦаI школа яц 95 процент бераш деши хьаьхар вIаштIехьдаккха йиш йоацаш. Бакъда, цу гIулакха хIара хьехархочо тIатеIIе болх бе беза. Иштта болх бойя из проблема хургьац».

Халкъа боахама тайп-тайпарча отраслей специалисташ хила безаш ба тахнара дешархой. ХIаьта оаха, хьехархоша, оахош лаьрхIар кхоачашдой, къахьетам дукха беза бераш Iомадойл, коммунистически хьисапе къахьегаш, бакъдолчоа тIаккхуваш, харцдолчунца лира къовсам лоаттабеш хила Iомалургба вай хургбола специалисташ.

К. МАРЗИЕВ,
хьехархо.

ЦАР БЕХКЕ БЕРГБА ХЬЕХАРХОЙ, ДАЙ

Дукхача хана дена зувшар со Назрановски района юрташкарча школашка дешенц хинна бераш тха училище деша кIезига ухаш хилар. Къаьстта кIезига хулар деша эйттачарна юкъе СурхотIарен Экажкъонгий - Юртарен кагирхой. Бакъда, цуя бахьан кхетаде магацар сона.

ХIаьта, дукха ха йоацаш «Сердало» газета тIа хинна «Маца меттайоагIаргья школаш?» аха рейдови материал йийцача сона гучадаьлар училище дешархошта юкъе цу шин юртара кагирхой кIезига хилара бахьанаш.

Йоккха тамаш а еш дийцар аз цу школашка бераш заниматешка кIезига хьаьхар. ВанагI, фу деш ба-те хьехархой, дешта - ноаношта хацте шоай бераш мичахьа лел, цар мишта деш? Нагахьа из школашка химех, математиках, географех боли хьехархой СурхотIарча школашка беце, уж из хилар школа кулгалхоша лечкъадой е теркал ца дой, сога хьаьттача, из дош гIоттаде деккарийла бар берий дай-ноаной. Бакъда, геттара дика хетт хьехархоша, дешта-ноаноша тесса дитача цу лоархIамеча гIулакха газета болхлоша терко ь хилар.

Лакхе белгалдаьхараш санна дола предметаш (хими, географи, математика) школашка ца хьехаш хилча, выпускникаша ца Iомаеш хилча, мишта гIоргба школа чаккхьлкхла баьнираш дIахо деша?

Цудухьа кIезига ба-кх тха училище дешеш цу юрташкара мехкарий. Цунна дола тешал да училищен еррнгача отделеней еррнгача курсашка дешаш СурхотIарен Экажкъонгий - Юртарен кхо саг мара ца хилар. Белгалдаккха безам ба са, дIадахача шера цу юрташкара цхьа саг училище деша оттанза хилар.

Цхьайне дег чу шеко хила мег: цу училище деша отта безам боацаш хургба уж аьнна. Из иштта дац, хIара шера деша отта даг…ахьа дукхача мехкараша хьалу шоай каьхаташ училище. бакъда, экзаменаш хинначул тIехьагIа наггахьа бераш мара бисац деша. Из да школашка луш йола знанеш деша оттара кхоачам боацаш хилар, лоха хилар.

Дикка терко е ебача гIулакхех да юрташкарча школашка дешача берашта кхетам белара болх тоабе безаш хилар. Из нийса белгал а даьккхад газето.

СурхотIарча, Экажкъонгий-Юртарча, кхыча юрташкарча школай хьехархоша, даьша-нанноша кхеталаш - те уж, тахан школашка дешаш дола бераш, вай кхоане йолга, шоаш боккха хилча шоашка ца дешийта дай, во хьийха хьехархой шоаш лаьтта мел бех цар бехке бергбалга?

З. МУТАЛИЕВА,
медучилища медсестрай отделени заведующи, РСФСР заслуженни лор.

ТХА А ДА ЦХЬАЦЦА КХОАЧАМБОАЦАРАШ

Малгобенски района школай балха дикка кхоачамбоацараш а яшхаиза йола проблемаш а нийслу хIанз а. Цудухьа, дикка теркам тIа а бохийташ, анализ йир гороно болхлоша шоай совещане 1982 шера 11 декабре «Сердало» газета тIа кепа теха хиннача «Маца меттайоагIаргья школаш?» яхача газета рейдови бригада материала. Цу тIа авторашa дика белгалдаьккхад всеобуча закон кхоачашдеча нийслуш дола керттера тIалаташ. Рейда, материала тIа дувцаш дола Назрановски района школашка нийслуш дола кхоачамбоацараш дац ала йиш яц тха района школашка а. Цудухьа, школай кулгалхошта тIадиллад оаха газета материал педагогически коллективашка, дай-ноаной собранешка ювцар а, нийслуш дола гIалаташ тоа а ца деш дIадахар а. Царна тIадиллад бераш деша хьа ца ахара дош юрташкарча Советий исполкомашка а наькъа сходашка а дувца.

Бераш деша хьа ца ахара дош къаьстта а терко е езарех да района юрташкарча школашка, бераш деша хьаахара процент лоха хилча, хоьш да, дешара а кхетама балха а процесс йиса езача тайпара дика лер ювш хургйоацилга.

Гороно болхлой хьежача гучадаьлар юрташкарча школашка хьалхарча уроках 30—40 процент дешархой тIехьабусаш хилар. ХIаьта, тIехьабусаш хьауххача дешархоша новкъарде ю хьалхара урок лерттIа дIаяхьара.

Бераш деша хьаьхарга хьежача во сурт гучадаьлар №№ 8, 21 йолча баркIшера школашка, № 14 йолча юкъерча школе. Тхо цу школашка хиннача дийнахьа 5—10 дешархо эшаш, уж деша хьабахкаиза яр хIара класс. Из гIулакх хIанз тоадаьд. Бакъда, геттара дика хургдар из гороно болхлоша шоашта хьалхададаккхарга а ца хьежаш директораша шоаш из гIулакх тоадаь деларе. Царна хацар-те, царна довзацар-те из сурт? Ховра, бакъда, теркала-м дацар.

Къаьстта а тхо гIайгIане дуташ хIама да 8—10 классашка дешаш дола бераш дешара тIаккхуваш ца хилар, во дешаш хилар. ХIаьта, дIатехкача гучадоал школа дIакхоссаш дола бераш дукхагIа во дешача берех хилар. Цудухьа, педагогически коллективаша дукхагIа теркам тIабохийт во дешача берий знанеш боарам лакхбара.

Белгалдаккха деза, цу тайпара, лакхе белгалдаьккха гIалаташ нийсдаларех школа санна бехке ба, бала безача тайпара берашта кхетам ца луш бола дай. Цхьаболча даьша лоархI дешар керттера гIулакх дац аьнна. Масала, № 3 йолча школа 8 классе дешархочун Шадиев Зелимхана даьшта кIаьнко баркI класс ца яьннача а хIама дац аьнна хетар. Цудухьа вахийтар цар из экзаменаш дIа а ялалехьа гаьнна балха. вешта аьлча, договорах болх бе.

— ХIана вахийтав оаш кIаьнк экзаменаш дIа а ялалехьа балха? Вахаиза варгвоацаш вале, экзаменаш дIаелча вохийтаргвар-кх, — аьлча кIаьнка дас дейна жоп иштта дар:

— Дезал боккха ба, ца вахийтача валац.

Из нийса дац, дезал дукха бар аьнна, баркI класс а ца йоаккхийташ мишта дут шийна бер кIезига а цох дог лазаш волча саго?

Геттара во гIо ду школашта юрташкарча Советий исполкомашa. цига дувца оттадеча дешашта юкъе наггахьа мара е вIалла хилац бIаьстав е гуйран хана бераш кIезига деша ахаре. ятташ дола бераш дешар Iо а кхессе, совхозий кхашка къахьегаш хилара деша.

ВIалла болх беш яц ала метергда хIара предприятеи вIашагIъекха йола школа а дезале а гIо ду советаш.

Аз лакхе белгалдаьхараш а кхыдола а бахьанаш да школашка, къаьстта йоаккхагIйолча классашка дешаш дола бераш, дешара во тIакхуваш е вIалла хьа ца ухаш хилар.

Тха гороно болхлоша шоай хур ду уж тайпа кхоачамбоацараш дIадахара. ХIаьта, цу гIулакха газета болхлой оарцагIаьнна хилар дика гIулакх да. Теша безам ба, цар гIонца школашкара из проблема йоашкаргья аьнна.

М. МУРГУСТОВ,
МагIалбика гороно инспектор.

ФУ ДЕШ Я КОМСОМОЛА РАЙКОМ?

Навсарен районерча школаех лаьца дувцаш хинна рейдови бригада материал йийшачул тIехьагIа IалаьхатеЧIоагIа дот дохадеш халахетар хилар сона.

Эггара хьалха со кхеташ яц ВЛКСМ Назрановски райкома цу даькъерча позицех. Гуш да цу школашкарча, балха массаза тIахьожам лелабе безаш бола комсомола райкома секретара Тумгоев Мухьмедеп завотдела Бекбузаров Хьасанен из болх тесса биталга. Цу школашта шефство лелалц райкомо, хац царна школашкара комсомольски организацеш мишта ях, цар фу болх бу, царна фу эш. Из иштта децаре гIулакх кхыча тайпара хургдар цига. Геттар-м оарц даккха дезаш гIулакх ма дий. Сога хьаьттача, комсомола райком декхарийла я школашта эшаш бола специалисташ лаха, школашкара болх тоабара гIо де. комсомольски путевкаш луш классел арахьарча балха организатораш цу школашка хьожабе, болх тоабелга царгара хьалеха. Школашкарча комсомольски организацей актива цу даькъера бехктохам айбе.

Берий кхоанен духьа школай болх тоабара эшаш дола гIо де оарцагIа яла еза райком.

М. ТОРШХОЕВА,
№ 12 йолча ГПТУ ВЛКСМ комитета секретарь.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

1974 шера 18 январерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхача шерашка цIена къахьегарахи къахьегаме кара гIдаьккхарий хан бенна СССР Лаккхехьарча Совета Президиума кIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лейта

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ

ШоллагIча горбольнице гIолла:

Авизова Людмила Хуслиновнана — медсестрана.
Веселовская Галина Владимировнана — кладовщика.
Колесникова Надежда Петровнана — медсестрана.
Натоева Марсана — санитаркана.
Сликкова Лидия Андреевнана — санитаркана.
Ковалева Раиса Николаевнана — болхлочоа.

«Промавтоматика» НПО опытни заводе гIолла:

Образцова Вера Павловнана — укладчикана.
Тесникова Валентина Павловнана — йоккхагIйолча мастера.
Хамбекова Мекбула Мубарашеевнана — прессовщицана.

Машиналькъе йистерча почтанте гIолла:

Вагонин Георгий Федоровича — инженера.
Горьковая Анна Григорьевнана — сортировщицана.
Лукашкина Любовь Васильевнана — сортировщицана.

«СевКавНИПИнефть» яхача институте гIолла:

Глазунова Надежда Марковнана — лаборанта.
Гольм Нина Николаевнана — светокопировщицана.
Мельникова Антонина Ивановнана — машинисткана.
Чудинова Нина Григорьевнана — техархива заведующена.

№ 51 йолча баркI шера школе гIолла:

Исаева Айзана — уборщицана.
Тутаева Нелли Умаровнана — хьехархочоа.

Энергоснабжене Грозненски участке гIолла:

Анохова Таисия Иосифовнана — электромеханика.
Бресланец Любовь Андреевнана — электромонтера.
Ефимовский Виктор Ивановича — электромеханика.
Ильина Надежда Александровнана — электромонтера.
Семонян Софья Федоровнане — болхлочоа.
Талдыкин Леонид Петровича — электромонтера.

«Чеченингушплодоовощпром» яхача объединене консервни заводе гIолла:

Пайзулаева Дагмана — мастера.

Грозненски электромеханически заводе гIолла:

Ахмедов Владимир Измайловича — ПО начальника.
Мамрукова Миранда Ибрагимовнана — йоккхагIйолча бухгалтера.

«Октябрьнефть» НГДУ гIолла:

Абуталипов Фаат Абзалитеновича — оператора.
Аверкин Николай Гаврилович — пенсионера.
Аверкина Тамара Афанасьевнана — пенсионеркана.
Агарков Иван Егоровича — мастера.
Андреева Антонина Михайловнана — архиверпуса.
Воробьева Нина Марковнана — инженера.
Горло Василий Тимофеевича — мастера.
Генераленко Мария Александровнана — пенсионеркане.
Долбнева Тамара Яковлевнана — кочегара.
Дроздов Валентин Андреевича — мастера.
Игватова Валентина Андреевнана — пенсионеркана.
Катышев Валентин Африкановича — оператора.
Катышева Любовь Ивановнана — пенсионеркана.
Кленицкая Евдокия Александровнана — машиниста.
Комарова Анна Евдокимовнана — машиниста.
Корниенко Мария Антоновнана — кладовщика.
Коротков Иван Максимовича — пенсионера.
Лелюх Надежда Александровнана — машиниста.
Лисицына Мария Ивановнана — оператора.
Лузанова Васса Алексеевнана — пенсионеркана.
Любушкина Анастасия Яковлевнана — пенсионеркана.
Масиев Усман Эльмиевича — оператора.
Михайлов Александр Николаевича — йоккхагIйолча технолога.
Мысливцева Евдокия Ивановнана — керттерча бухгалтера.
Пожасицкая Елизавета Алексеевнана — пенсионеркана.
Пименов Виктор Алексеевича — пенсионера.
Плющов Виктор Алексеевича — пенсионера.
Синюхин Григорий Афанасьевича — мастера.
Синичко Зинаида Ивановнана — оператора.
Сударинов Никифор Ефимовича — пенсионера.
Тарханов Александр Михайловича — оператора.
Шабельников Виктор Осиповича — пенсионера.
Щеголев Евгений Николаевича — цеха начальника.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

«Грознефтегеофизика» треста Грозненски промыслово - геофизически конторе гIолла:

Веркина Лидия Васильевнана — пенсионеркана.
Егиян Артем Маркосовича — каротажника.
Моисеева Екатерина Ивановнана — пенсионеркана.
Пархомина Любовь Сергеевнана — слесара.
Рузайкин Евгений Ивановича — кхераизлен техника йоккхагIйолча инженера.

«Старогрознефть» НГДУ орое гIолла:

Анчурина Надежда Ивановнана — йоккхагIйолча продавеца.
Акименко Надежда Андреевнана — повара.
Ахмачист Нина Петровнана — буфетчицане.
Гавенко Вера Терентьевнана — повара.
Бупреева Надежда Алексеевнана — повара.
Литвиненко Наталья Ильиничнана — продавеца.
Гречина Мария Степановнана — продавеца.
Никитина Елена Григорьевнана — повара.
Рождественская Александра Федоровнана — кассира.
Русанова Вера Яковлевнана — бухгалтера.
Секур Анна Ивановнана — повара.

«Грознефть» яхача объединене технологически транспорта управлене гIолла:

Гавриленко Алексей Константиновича — водителa.
Казаков Василий Алексеевича — пенсионера.

«Грознефть» яхача объединене кIаьагIтехача охрана отряде гIолла:

Рыбенцов Дмитрий Андреевича — стрелока.

«Росторгодежда» Нохч - ГIалгIай торгови базе гIолла:

Андреади Зинаида Тихоновнана — пенсионеркана.
Салавьева Вера Ивановнана — йоккхагIйолча кладовщика.

№ 6 йолча городской больнице гIолла:

Андреева Валентина Алексеевнана — сестра-хозяйкана.

№ 1572 йолча автоколонне гIолла:

Сулейманов Ахмад Хасанбековича — водителa.

№ 1737 йолча автоколонне гIолла:

Ковалева Ольга Дмитриевнана — ахрапункта заведующена.

Грозненски ремонтно-механически заводе гIолла:

Абозина Нина Макаровнана — пенсионеркана.
Андрющенко Надежда Николаевнана — пенсионеркана.
Бородулина Галина Владимировнана — экспедитора.
Манова Антонина Константиновнана — крановщицана.
Мамонов Дмитрий Сергеевича — пенсионера.
Масягина Раиса Павловнана — болхлочоа.
Осипов Леонид Михайловича — пенсионера.
Турлова Екатерина Павловнана — йоккхагIйолча инженера.

«Грознефть» яхача объединене буруа тохара бахкий Грозненски управлене гIолла:

Баскакова Валентина Абрамовнана — пенсионеркана.
Дежинов Михаил Ивановича — электромонтера.
Копанев Александр Семеновича — электромонтера.
Ткаченко Василий Григорьевича — йоккхагIйолча инженера.
Якишков Константин Михайловича — инженера.

«Грознефть» яхача объединене тампонажни конторе гIолла:

Абрамов Николай Михайловича — моториста.

«Чечингсельстрой» тресте гIолла:

Подопригора Алексей Максимовича — дешара пункта заведующена.

«Союзавтоматстром» яхача объединене опытно - экспериментальни заводе гIолла:

Бондарева Любовь Савельевнана — светокопировщицана.
Котов Николай Панфиловича — слесара.

«Чеченингушснабсбыт» яхача универсальни объединене гIолла:

Дубовченко Мария Александровнана — йоккхагIйолча инженера.

«Грознефть» яхача объединене буруа тохара бахкий Старогрозненски управлене гIолла:

Ананасенко Николай Гавриловича — слесара.
Ахметзянова Халима Ибрагимовнана — болхлочоа.
Гриненко Владимир Александровича — газоэлектросварщика.
Демешов Владислав Ивановича — электромонтера.
Исаева Елизавета Ильиничнана — отдела начальника.
Ковалев Кирилл Михайловича — буровой начальника.
Кулу Александр Куприяновича — слесара.
Макарова Надежда Николаевнана — комплектовщицана.
Мартынов Сергей Леонтьевича — ВПО начальника заместителa.
Слесарев Степан Егоровича — слесара.
Шевчук Владимир Ивановича — буровой мастера.

Ведомственни йолча охрана отделе гIолла:

Амхадов Войи Амхадовича — хаьхочоа.
Асхабов Аламата — хаьхочоа.
Аллабергенов Таджимурата — контролера.
Богатырева Мария Никифоровнана — контролера.
Васильев Михаил Емельяновича — хаьхочоа.
Бокова Къубате Банатена — хаьхочоа.
Вальховецкий Александр Майоровича — контролера.
Гонтаева Тамара Виситовнана — хаьхочоа.
Гусева Тамара Кузьминичнана — контролера.
Гусева Мария Георгиевнана — хаьхочоа.
Доргалов Иван Михайловича — хаьхочоа.
Джабиев Хасанбек Джабиевича — хаьхочоа.
Карпенко Антон Мартыновича — хаьхочоа.
Ковалева Агриппина Васильевнана — хаьхочоа.
Кожевникова Пелагея Афанасьевна — хаьхочоа.
Назаренко Николай Кузьмича — контролера.
Зиновьева Анна Кузьминичнана — контролера.
Синдеева Ольга Савельевнана — хаьхочоа.
Сардалова Рашида — хаьхочоа.
Лунева Анастасия Александровнана — хаьхочоа.
Храмцова Раиса Алексеевнане — хаьхочоа.
Яковлева Евдокия Терентьевнана — хаьхочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.
гор. Грозный, 1982 шу. 27 декабрь.

СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» Грозненски «Электроприбор» заводе дукха болхлой ба пятилетка хьалхарча шин шера задани хьалл дукха хьалха кхоачаш а яь, укх шера шоллагIча квартала чотагIа къахьегаш. Царех цаI я револьверни станока тIа болх беш йола токарь, коммунистически къахьегама ударник Редькина Анна. Цо кийчъеш йола продукци дикен тIехдиней мара яц.

СУРТА ТIА: токарь А. Редькина.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ДУНЕН ДЕКЪАШ

Дунен общественноста теркама юкъметте

ИЗ МЕЛ ЛОАРХIАМЕ ДА КХЕТАДЕ ДЕЗА ХА ХЬАТIАКХАЬЧАЙ

«Москва бокъонца лоиш я Женевера советско-американски переговораш толаме лелар. Из чIоагIа гIерташ я ядерни ракетни арсенал кIезигье йиш хулийтаргIйолча компромиссага кхача. Къаман хьашташ дий-те советски кулгалхой кхоачашде гIертараш? Шеко йоацаш за хилар. Амма гIулакх мишта латт аьлча, ядерни кхерам дIабаннхаргахьа бодар еррига адамлен юкъара цхьа никъ ма бий».

Из уйла я СССР тIехьарча машара хьакъехьарча предложенеш мах беш укхаза мел дувцарий керттера маIан. Эггара аьттехьарча пресса тIамехкаеш йолча скептицизмага геттара къайла а йоаккхалац из, «цхьаккха а керда хIама дац» яхаш яьсса аурма лелхача Вашингтона кхерамо мара хувцалуш йоацача официальни позицета йоха а лац.

Кердадар доал советски инициативах. Из даллац ала лоархIабац кхыметтал масса а СССР дегаза йолаш бола американски общественни мнене дирижераш а. Ю. В. Андропова предложенеш, «Нью-Йорк таймс» яхача газета оагIош тIа жукIарло ду Джазеф Кравта, «хоалам боллаш нийсача лостамагIа йолхаш я». Обозревателa дерий ду, уж «шеко а йоацаш, хозалеташ я вай союзникашта, къаьстта Малхбузен Германе» яхаш.

Крафта деррига дувцац: советски инициативай дог тешадеш йолча компленсо — шинна а оагIон стратегически арсеналаш гIорайтаргара Варшавски Договора Организацеи Атлантически блокои вIаши нна духьал ца бакхара хьакъехаарча договорага кхоачаш — цIаьхха а кхоачабаьб Малхбузен Европа доал дераш: шин паччахьалкхенех малагIа я Женевера переговораш цIенхаштта лелаер, яхача керттерча деша уйла е езача.

ВIашагIхийтта Штаташ бакъ я оалалургдолаш дац этта гIулакх.

IалаьматечIоагIа теркам тIаозаш за цу даькъе Ганс-Йохен Фогела дийцар. Президент Рейган юкъе а волаш болча американски администраце лаккерча хьакхимашца шийн къамельлаш хинначул тIехьагIа социал-демократически парте ФРГ канцлера поста тIа вахийта лаьрхIача кандидата выступлени йир Си-Эн-Эн яхача кампане кабельни телесета «Кердадараш кIиргадийнахьа кхоллараш» олача программагIа. Господин Фогела йоах, Варшавски Договора Организацеи Атлантически блокаи юкъе вIаши низ духьала ца баккхара даькъера договор дирах йола предложени — из «со раьза вола лостам болла» идея. Кхы вIезигагIа тIаззабац малхбузенгермански оппозице лидера терам ядерни ракеташ аккха Англеи Францеи яраш миссел мара ца йитарах йолча СССР предложене а. Господин Фогела кертагIдаьккхад, шийна хетачох, эггара лоархIаметIа дола ши хIама. Цкъа-дале, Советски Союзо тIахьех ядерни кхерама лоаме тIа гIолла тIагIертта Iолоxe довлар. ШоалагIа-дале, советски предложене йоах ракеташ кхухьарий тайпаех хIаране даькъе нийсхо хилийта еза. НАТО чул тIех цхьаккха ракета я лхьаккха самолет а хургьац СССР.

Москва договор де иштта кийча хиларца нийсдича, гIа дIа а ца боаккхийташ соцавеш йола гуцик мо хIайа кул Вашингтона «нулевой вариантах». «ВIалла а хиннац переговорий юххьанцарча позицех цу сахьате тIехххьарьяр хулаш моттиг», — аьлар «вашингтонски нулевой вариантах» укх шера март бетта ФРГ канцлер хила мегаш волча саго. Господин Фогела бокъонца кхета а дулургдолаш аьлар, малхбузенавропейски союзникаш раьза болаш дац йовзаш йола 1979 шерарча НАТО «шин даькъах» леттача решене хьалхара дакъа США теркалдеш а ца хилар. Малхбузен Европе 572 ракета дIанийсъяра программа ма могга сихъеш, Вашингтоно дицдалийтад, из программа кхоачашъер аккха Советски Союзаца барта дахара йола еррига тороннаш кхоачаеначул тIехьагIа мара де йиш йоацаш хIама хилар. Меттах ца хьовш «нулевой» варианта» тIа вагIар-м переговораш еш хилар мичад.

Боннера хьахозаш йола ваз духхьал цаI мара йоаца оза яц. Кхыметтел, Британи санна йолча, НАТО чIоагIа консервативни члено а тIахьех советски предложенешта «соа чIоагIа теркам тIабахийтара». Английски кхыча мехкашцарча гIулакхий министр волча Франсис Пима яхачох а, уж яй «дунен халкъашта юкъерча вахара чIоагIа лоархIамеча хана».

Бокъонца лаьрхIача фу ахилга да «ВашагIхийттача Штаташа Женеве лаьцв чIоагIа» позиции? Фуд Вашингтона оарцхилга чу а дилда» дIахьоргдола цунна гIойлена а, хIаьта, долче, СССР кхерамале толхаеш а дар? «А, — аьле жоп лу «Нью-Йорк таймса» тIа эггара къаьнагIа волча советски политика тохкамхочо Аверелл Гаррмана, — Из да, духхьал цхьаккха соглашени а хургьац яхилга».

Из де гIерташ бац-те американски президента аликни еш бараш? Тара ю. Хьожаргда вай, бокъонца фу дьана жоп дехнад США администраце Москвас еннача машара предложенешта. Хьахийннача тайпара, Р. Рейган дага ва ер бутт боаш конгрессе ше дIачулургйолча 1984 финансови шера йолча тIема бюджета тIа стратегически ядерни низашта лаьрхIа йола ассигнованеш 30 миллиард долларга кхоачаш лакхъе.

Цхьаькха а хIаманга юзатохалуш йоацача милитаризацена духьалара чура оппозици йохае гIерташ вола президент духхьал шантаж лелае ваьнив. ТIаккха фуд цо цу гIулакха шийн тайпарча заложника хьисапе пайда эцаш дар? Женевера диалог. Конгрессменага — республиканцага Джек Кемпуга дахьийтача письмо тIа Рейгана кхерам тIатувс, нагахьа санна конгрессо тIеххьаре а «МХ» яхача наступательни баллистически ракета производствана баьццара улица хьа ца елe, советско-американски переговораш юкъагIйоахаргья ше яхаш.

Адамле дунен тIа яхаш хилара проблема мехка конгрессаца лоаттабеча политически къовсамера шийн когтIортолга еш лохьлый укхаза.

ХIанза дIакхайкадаь да: Р. Рейгана Малхбузен Европа воргI мехка вохийт вице-президент Буш аьнна. КIайча цIагIа официальни чинеш долча нахa яхачох, Буша де дезар да «тIеххьарча советски предложенешта», къовсттадаь аьлча, эггара лаккхехьарча боарме советскийи американски кулгалхой вIашагIкхетара идеие Малхбузен Европа общественноста еш йолча алапиена духхьале яр а.

ХIаьта хоазе кийчо а ла чаккхйоахаш хилча цу тайпара йолча контакташ пайда лургхилар советски кулгалхочо бакъдар бахьан долаш цу хIаманга чIоагIа догдоахаш ба укхаза. Демократически парте председатела Чарльз Манатта Р. Рейган тIахьийхар тIехьа а ца доалаш Ю. В. Андроповца вIашагIкхетилга вIаштIехьдаккхара, «Андроповца переговораш е еза вай» — яхача А. Гаррмана вай хьовхальча статья кертерча йоазонкъаьгта хьагойт хIамай уйла еш йолча Американа дагадоаллар.

Цу тIахьехама администрацe луш дола эоя кхетаде хала долча, цхьаккха йорта боацача хабарех латт. КIайцIа хьайна доалаш хIана дац хьогI яхача деша уйла еш, вашингтонски хьалхле лелаеча обозревателa Джеймс Рестона укх тайпара вывод ю: лаккхехьара кулгалхой вIашагIкхийттача цига дувца хIама долаш вац президент аьнна. «Цун (Р. Рейгана — В. С.) яц шийн политика, хIаьта цига дувца деарий хьакъехьа вIаши барт бац цунна гонахьарча наьха а».

Укхаза лерххIача тайпара, президента политически база йола республикански парте аьтта тиьвн, ядерни герза тIахьожам оттабара даькъера Советски Союзацара соглашени йохае гIерташ ба. Цивилизаце кхоанена ловоргдаь я политикий группа. ХьатIаккхаьчай из хIама мел кхераме да США администраце а цун союзникаша а кхетаде деза ха.

В. СМИРНОВ,
АПН соб. корр.
Нью-Йорк.

Товараш-халкъа

МОСКВА. РСФСР текстильни яӀгачен промышленноста предприятей рационализаторий а изобретателий а социалистически яхьа итогегӀа «Смена» яхача швейни объединене коллектива хьожаьй хьалхара моттиг, дипломи ахчан премии цунна дӀа а луш.

СУРТА ТӀА: ЙиӀигашта лаьрхӀача кочамий керда моделаш.

А. МОРКОВКИНА сурт. ТАСС фотохроника.

БЕЛОРУССКИ ССР. Тайп-тайпара бесаш дола интегральни схемаех латта «Горизонт Ц-255» яха телевизораш серийни арахеца йолаьй «Горизонт» яхача Мински производственни объединене.

Керда телевизор дукха сохлонаш йолаш я: шоза гаргга кӀезигагӀа электроэнерги йоагаю, 36 килограмм яйгагӀа я.

«Горизонт Ц-255» яха телевизор — хӀинцалца керда тӀа дукха производаш арахеца кийчлуш йолча унифицированни блочни аппаратех цаӀ я.

СУРТА ТӀА: «Горизонт Ц-255» яха телевизораш сборочни цеха конвейер тӀа. Аппаратий керда парти тохкамаш дара кийчъеш ба слесарь - сборщик Анатолий Васильков регулировщик Александр Деев.

А. ТОЛОЧКО сурт. ТАСС фотохроника.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

ИНАРАЛА ДАЙТА КНИЖКА

Юнус Самхадович хьожаш вар хӀетта шийга кхачача йоккхача, совнача пакетага. Деш цу тӀа хӀаздаь пакет йитача сага адрес: «Москва. М. И. Петров».

— Петров, Петров, — шортта кердадоалар Юнуса, — дагавоагӀа, хӀинца инарал воле Петров Михаил Иванович ва, из вар «Кировская правда» яхача газета тӀа шийн дагалоацамашка сох йаздаьр: «Дукхача бӀухоша турпалал а майрал а гойтар Ленинграда блокада йохаеш. Эрсий къаман къонгашца цхьан мугӀаре лаьттар нохчо Самхадов Юнус Самхадович».

Юнуса чехка хьаьстар шийн бе йоалла пакет, цу чу доаллар «ТӀема а машара а деношка» яха книжка. Цу хьадийлачa укх тайпара йоазув даьдар цу тӀа: «ЧӀоагӀа лоархӀаш волча Самхадов Юнус Самхадовичa совгӀата, Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема хьинарерча доакъошхочоа дика мел дар хилар ловш. М. Петров».

Цу бус за лххалца уравагӀар Юнус Ӏо ца вужаш. Цхьацца оагӀонта хьожаш хьежар из тӀема шерашка Ленинградски фронте хиша событеш ювцача инарала яздаьча книжкага. Цун дагаухар деррига а: тӀом болабалале ше радист хила кийчлуш хинна хилар, фашистски Германе тӀом хьоабаьб аьнна хоам кхачар, шийца дешаш хинна курсанташ тайп-тайпарча подразделенешка дӀа-юха хьожабар.

Радист вола Самхадов хьожаву 11-ча стрелкови бригаде. Цига машина чу дӀанийсаьча радиоустановкаца донесенеш а командоване приказаш а дӀакхайкадора дукха говзал йовцача радиста.

Иштта дӀадоладелар цун тӀема хьалхара денош. Радиоустановка даим а дӀаюха лелаш яр цхьан меттера вокх метте йодаш. Цкъа вайӀ бӀухоша моастагӀчоа духьале еча моттиге ялх дийнахье, ялх бус меттахьа ца воалаш позиценна донесенеш дӀакхухьийтар радиста.

Фашиста даим а лекар радист ватӀаш йола моттиг, хӀаьта, цкъаза цар из дика вӀаштӀехьа а доалар. Цкъа радиоустановка латтача юхе делка яьлар снарядаш цаӀ, шиъ, кхоъ, юххера а царех цаӀ нийса кхет. Радист а шофер а кӀалхарбаха, царна чов хиннайий хьалха озарагӀвоагӀа массехк салте. Астарашта кӀалара хьавоакх радист Самхадов шофер Самохвалови. Цига тӀанхоач рота командир Новоженнов:

— Дийна дий шо, везарий! Дика даӀ! Рацена хӀамам даьдац?

— ХӀанз хьожаргва, — аьлар Самхадова, шийна тӀерча баракъах йоалла йост дӀа а йоаккхаш раци йолчахьа вода из. Хьаллотаю, бакъда, раце болх бацар.

Цу хана цига воагӀа бувзама начальник вола подполковник Сандлер:

— Фу хиннад цига, гаций шоана беш латта тӀом? — Жи, сихагӀа хьатоае раци, оал по Самхадовга.

Радист дикка теркам тӀа а бохийташ аппаратурага хьежача «гучадоал лампа йохаь хилар, из хувца езар. ХӀаьта, хийцачул тӀехьагӀа болх бе йолалу раци. Иштта юхаметтаоттабир бувзам.

Самхадов вола бригада моастагӀчоа дов деш яр Синявински гувнаш тӀа. Дов сеппа лира дацар. Саьнгар чу латтача радиоустановкаца радиограммаш дӀакхухьийташ вар Юнус. ХӀаьта, уж хоаман дӀакхухьийташ дар Лакхехьарча Главнокомандоване Ставке. Фашисташ лохаш хиннабар из раци. Царна из латта моттиг ха е хов. Топ етта йолаю из латтача оагӀорахьа. Шофера Самохвалова радистага оал:

— Тебаш гӀаноагӀа вайна моастагӀа, моттиг хийцача бакъахьа ярхк.

Бакъда, уж дешаш кхоачаш аьнна дахаленна къорвар тата хул. Осколкашца йоакъо машина, хӀаьта а радист хьаьвлаш вар радиограммаш. Снарядаш яхы тӀа а чӀоагӀагӀа лелхар. Цхьакха деррига лаьтта аьтача санна хетаду. Самхадов кхесса дӀавоахийт массехк метр. ХӀаьта, ше Ӏовожаш дув ио йохаьаьна машина юххе ӀоаӀашка водаш латта Самохвалов.

Массехк ди даьлча мара юха кхетам чу вагӀац радист, из госпитале вар. Цу хана хоз цунна маьнгане юхе латтача лореша шийн дегӀах дукха йоккхача топа пхоа гартаьи йоаяк, паьхха уйг аьмад, хьаьна чов яьй яхаш дувца къамаьл. Массехк операци ю цунна госпитале.

Кхаь бетта дарба деш хул из, хӀаьта, мийрзачул тӀехьагӀа цун юха а бонгьо лу бӀухой мугӀарашка дӀаотта. Самхадов хьожаву запасни полке, цигара вохийт 90-ча дивизен стрелкови дальнъа автоматчик волаш.

Самхадов дӀахо а тӀом беш вар. Цун тахан а дагадоагӀа Ропше, Гдове даь тӀемаш, Большие Усы, Варлепо яхача юрташка даь тӀемаш. ХӀанз а цун дегӀа царе къастанза я болата осколкаш.

ТӀом чакхбьаначул тӀехьагӀа Самхадов Юнуса дийша чаккйоакх Москвера торговле институт, болх бу «Роскультторг» база товаровед волаш, укх тӀехьарча хана из кулгалдеш ва «Росбакалея» яхача республикански контора. ТӀем тӀа майрал гойтарах деннача совгӀател совгӀа, машарерча хана цунна еннай «Знак Почета» яха орден, из ва РСФСР торговле отличник.

Инарала М. И. Петрова дайта книжка дийшача Самхадова наьхат яздир Москве. Цу тӀа баркал аьлар цо автора хӀинцалца дикка кхетам луш дола из книжка яздарах.

С. ВОРОНИН.

Грозненча экранаш тӀа

«ТИХША БОЛХ»

Ожог-Брашовиву Родиноваца режиссера Сайзеску Дзерс цхьана язъяьча сценарех даьккха да укх кӀира Грозне а республика а экранаш тӀа арадовлаш дола «Шантаж» яха румынски кинофильм.

Детектива жанрах даьккхача цу картинке хулар дедуще методагӀа тохи хьалхагӀа математика хьехаш хиннача, хӀаьта хӀанз милице майор йолча Тутовай Минервас.

Керттера зуламхо маьгӀа ва ха цунна мишта вӀаштӀехь доал ховргда бовзаш а безаш а болча румынски актераша дакъа лоацаш долча цу фильмага хьажа баьхкачарна.

«ТЫРНОВСКЕРА ПАЧЧАХЬА СЕСАГ»

Из да болгарски кинематографисташа даьккха фильм. Болгарски литература классика Станев Эмилияна цу цӀи йолча сценарех из фильм даьккхар ва режиссер Янков Янко.

Цу бос болча фильме вайга гойташ дер да е вай бӀаьшере дӀайолалуш цхьан провинциальни городе хинна хӀама. Вайна йовз Ӏалаьмате денал долча, хозача кхалсага къиза кхел. Цаха юкъе лелача тӀехьадисача гӀулакхаша, йоахаро юв из, цу городерча паха «Тырновскера паччахь сесаг» оалаш йола кхалсаг.

Дуви укх фильме захаро хьалхашка оттадаьча цхьацца хӀамо юхапаьккха, паьха хабараш бахьан шийна эза кхалсаг дӀатессача сага психологех лаьца.

Картине дакъа лоацаш ба артисташ Данаилов Стефан, Тодорова Камелия, Скорчева Эли, Коканова Невена, кхыбараш.

«ЯЗЫЧЕСКИ МАДОННА»

Комеде жанрах оттадаь детективни фильм да венгерски кинематографисташа гойтар.

Музеера лочкъаьяй Римски империе ханара «Языческий мадонна» яха античн скульптура. Цу гӀуланхах йола следстви еш ва къона следователь, хӀаьта цунна новкъостал деш ва областе дикагӀа лоархӀаш вола Чопи яха следователь.

Дика спортсмен, теннисист, кхалнаха чӀоагӀа везаш а цар лоархӀаш а ва Чопи...

МоллагӀча детективни фильме санна, укхаза а бобу нах, етт тепчаш. Фильма турпалхоша дика йовз нарато приемаш...

Из скульптура лочкъаяь саг хьалаци аьттув боал. Бакъда, из хьалаьца вале а, дукха ха йовикх мадонна нора ца йоагӀаш...

«ХЬА БЕЗАМ»

Из цӀи тиллай индийски кинодеятелаша шоай аргӀанарча киномелодрамих. Цу фильма сюжет тара я йовзаш йолча Шоу Бернарда «Пигмалион» яхача пьесана. Хьабьнна моттиг цхьатарра ца хилар бахьан долаш шоайла безаш бола йоӀи зӀамсаги вӀашагӀкхета йиш ца хилар я цу фильма керттера белгало.

Бакъда, моллагӀча мелодраче хулача тайпара, деррига а дика чакхдоал укхаза а зӀамсагахи йоӀахи марсесаг хул.

В. КОВАЛЕВА.

ӀилмаИ производствой

БОЛХ БЕШ БА МАЛХ

Туркмене шера 240 дийнакъа хьеж малх. ВӀалла а кхетамна хургдацаж ялвмо аьттув болаш къйсьеннача, бонкъалдар аьлча, миллионаш ва дажача бӀарг ма кхоачча шерача аренашка атхха цаӀ мара йоацача энерги духьювлача цу моттигах пайда ца ийцача. Туркмене Ӏилмахоша дагалаьцай республика халкъа боахамашка энергеца из тоъал доккхача даькъе цхьан хана Ӏалашбе безаш йола установка. Автономни гелиокомплекс оал цунах. Цун керттера элемент — маьлха энергех электрически энерги еш а дира хий (бояраи боашаш дукха я яьсаленера цун запасаш) лаьтта кӀалхара хьаьгӀадахеи из теаден лаьрхӀа йола энергетически установка. Цу установко лу сердалониел кхьча гӀулакхаштеи лаьрхӀа энерги а.

Гелиокомплексо чулоац маьлха йовхалца дӀоахдеши дӀайхача хица Ӏалашдеши дола жа Ӏуй цӀа а хлорелла — микроскопически доакъара баьцовгӀа кхеергйола дӀакъайлача кепара маьлха реатор а. Хлорелла суспензи доакъарах етт, къаьстта а Ӏай, даьгӀенашкара буц кхоачеинача хана.

Комплексана юкъе йоагӀа ниттта баьцадааращ, сом, цитрусови сом кхебу теплица а ззараш жа чулоаттадергдела йӀоахъаь загонаш а.

— Гелиокомплекс отталъй, — дувц «Малх» яхача Ӏилман объединене генеральни директора академика Байрамов Реджепа, — тха хӀанале йолаш йолча тайп-тайпарча гӀулакхашта лаьрхӀача гелиотехнически установкай разработкай ларда тӀа. Уж ерригаш а шоай конструкцега диллача оригинальни а йӀайха климат йолча болх берболаш яь я я. Аьхкий Туркмене Ӏийнера температура плюс 45 градус цельсе хул, хӀаьта цкъаза нхы лакхагӀа а хул. Гелиокомплексаш хьалр — тха объедиене керттерча Ӏилман лостамех цаӀ. Гелиокомплекса хӀара керттера дакъа экспериментальни тохкамах чакхдаьннад, хӀаьта цхьайола установаш — производственни тохкамех. Масала, гелиореакторга денней бийсанней 300 литрга кхаччалца тӀехдина доакъара суспензи хьалюургья. Хий тездерго йовхал тӀаӀаткъача тӀехен цхьан квадратни метр тӀара ихоъ — пхиъ литр хий доакхх денней бийсанней. Ше къаьстта хица Ӏалашъеш йола гелиотеплица бӀарчача шера болх булургболаш я.

Шера нертерча бе-беча ханашка маьлха йовхал бе-бе хул Туркмене. Гелиокомплексага боаррамагӀа болх байтар духьа страховой элемента кепара аргӀерча хьалишка традиционно лелаечарех энерги духъювла дублирующи моттиг я.

— Маьлха энергех пайда эцарга, белгтала аьлча, тха гелиокомплексашца пайда эцарга хӀанз укх сахьате дукхагӀа бода мах гидроэнергега бодачул, — белгалдоакх академика Р. Байрамова. — Цхьабакъда, уж хьаьъярга дӀадаккар ялх — бархӀ шера юхаметтаоттадулургда. ХӀаьта уж объекташ хьаьъярга кхоза — дназа кӀезигагӀа бода мах гаьнарча даьгӀенашка хьал а дига доахан доажадеча моттига йоагӀ-йоагӀаш йола гидроэлектрокоммуникацеш тӀайингарга бодачул. Комплекса хӀара элемент къаьст-къаьста пайда эза йиш йолаш я. Масала, тӀехь-тӀехьа дуккагӀа заявкаш ух тхота хьалххагӀе а йоньеен кийчъеи йиш йолаш йола хлорелла кхеяра гелиореактораш хьае. Элементий тайп-тайпара набораш, а йолаш йола гелиокомплексаш чӀоагӀа вакъаарьяя бурувдеттараш, геологашта, яьсача ара духха за йоакххаш болх бе безаш нхы професеш йолча нача. Гелиокомплексаша эишаш йола комфорт чухьоргья пар быте, энергоресурсаш эшаш йола дуккха проблемаш къоастаергья.

Яьсаленна автономни гелиокомплексаш хьаяр — маьлха энергех Туркмене халкъа боахаме 2000 шерага кхаччалца пайда эцара йӀаьххача хана оттаеча проекта бӀарчча дакъа. Проект кхоачашье йолаьй 1981 шера, хӀана хьаьлъь йолаш латт производственни гӀулакхашта лаьрхӀа эггара хьалхара гелиокомплекс, хӀаьта 1985 шерага кхоачаш итт совгӀа хургья уж.

Людмила КОРЗУН, АПН корреспондент.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Дукха хара дуьйа деша...». Телевизионни документальни фильм.
9.10 — «Маьлха мух». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «Нараш яхача лоаша тӀа вӀашагӀкхетар» яха 4-гӀа дакъа.
10.25 — А. Эшпай. «Дуне хаоставар» яха шоллагӀа симфони. ДӀалоха ССР Союза Паччахьалкхан академически симфонически оркестро.
10.55 — «К. С. Станиславский». Телевизионни фильм.
11.25 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Документальни фильмаш.
15.50 — «Хьоаьнна моттиг — бера да». А. Фадеев.
16.35 — Экономика хьеи болхи нила ела. Армянски ССР Ленинакански текстильни комбинате энерги электроэнерги кхоара ...
16.50 — Д. Шостакович. «№ 1 йола фортепьяноца лаьрхӀа соната». ДӀалоха РСФСР заслуженни артиста В. Васильева. Ленинградера передача.
17.05 — «Тха корреспондентий дуне».
17.35 — «Азербайджански догамаш» яхача фильм-концерта премьера.
18.15 — Ӏилман хабари. Академик А. П. Карпинский.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «КӀайча Ӏан ... ». ДӀалоха Латвийски телевидени радион берий вокальни ансамбль.
19.30 — «Цхьалха тӀехьадусар ...». Москва - Сортировочная депо болхлошца йола беседа.
19.40 — «Маьлха мух» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. «Малыйн Митайн юбилей» яха 3-гӀа дакъа.
21.00 — «Ха».
21.35 — ШӀе боага Ливана» яхача телевизионни документальни фильма премьера. Автор — Ф. Сейфуль-Мулюков.
22.40 — «Тахан дунен тӀа».
22.65 — Спорт хӀирагӀа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — «Кхоалама йола цатинг». Ӏилман-популярни фильм.
8.35, 9.40 — Истори. 5 класс.
9.05 — Французски мотт.
10.10 — Ӏилман-популярни фильм.
10.40, 11.40 — Музыка. 4 класс.
11.10 — «Шахматни школа». Разрядникий класс.
12.10 — Эстетически кхетам ба ... Искусство общество. 1-ра передача.
12.55 — Французски мотт.
13.25 — «Закон доаьзӀ хьона!».
14.10 — Ӏилман-популярни фильм.
14.35 — Ф. Купер. Вахари кхоалами оагӀонаш.
15.00 — «Кердадараш».
17.00 — Дешархошта. Кинопрограмма.
17.35 — «Дунен халкъашта мукъера обозрени» (гӀалгӀай меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — «Нохч-ГӀалгӀайче».
18.40 — «Бригадир». Грозненски телевидене программа.
18.55 — ХӀара балха дийнахьа чьалер — тӀехдина дисциплиней хьалер дукхагӀен хилийта! «Кошкельдынский» совхоз (нохчий меттала).
19.25 — ИГАССР Гостелерадио инструментальни ансамблан ... концерт.
20.00 — «Бийса даьъьала хийла, шун, бераш!».
20.15 — «Халкъа воараш».
20.30 — «ДоттагӀал». Телевизионни журнал.

21.00 — «Ха».
21.35 — «Хьоьжара цӀа». Художественни фильм.

26 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Катийчар кхоал м.
9.15 — «Маьлха мух» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «Малый. Митайн юбилей» яха 3-гӀа дакъа.
10.30 — «Хьайбай дунен тӀа».
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Пятилетка — хӀаране гӀулакх». Документальни фильмаш.
15.45 — «Художникаша — зуда къа» яха Берригсоюзни художественни выставка.
16.15 — СССР Паччахьалкхен Йоаккхача театра камерни оркестра концерт. Дирижер — СССР халкъа артист Ю. Симонов.
16.45 — «Мичаа шо, зурманчаш!».
17.30 — Шайба лоӀамагӀа кӀалхархарах латарах йола дунен хоккейна мукъера вӀашагӀкхетар. СССР сборни — США сборни. Киевера передача.
18.00 — «Шахтерех йола телевизионни очерк. Передаче дакъа лоац СССР летчик-космонавта Г. Т. Береговой.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Велосипед карахӀоандар» яха мультипликационни фильм.
19.10 — Пиле къаман шӀейкъ — Республика Денга. «Инди: замай бувзам». Кинообозрени.
19.40 — «Маьлха мух» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. «Лараллар» яха 4-гӀа дакъа.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Балетах». Ведущи — СССР халкъа артистка О. Лепешинская.
22.35 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — Ӏилман-популярни фильм.
8.55, 9.35 — Географи. 7 класс.
8.05, 13.00 — Немецки мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. Физика.
10.35, 11.40 — А. М. Горький. «Берд за». 8 класс.
11.05 — «Кобахидзе школа». СССР халкъа хьехархочах А. Кобахидзех йола телевизионни очерк.
12.10 — Советски паччахьалкхен бокъон. 8 класс.
12.40 — Ботаника. 6 класс.
13.00 — Природоведени. 2 класс.
13.50 — Хьа ленински библиотека. «Коммунизмера хьордаьхе» берий лазар».
14.15 — Ӏилман-популярни фильм.
14.35 — К. Тренев. «Привая Любовь».
15.25 — «Кердадараш».
18.05 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀалла».
18.25 — Киножурнал.
18.35 — «ХӀара шаьхата — теркам» (нохчий меттала).
19.05 — Атеистически темах. «Кхетачено сощаи баьб. Даьр фуд?» (гӀалгӀай меттала).
19.15 — Ӏилман-популярни фильм.
19.25 — Шавка хетар. «Деррига шун кара да».
20.00 — «Бийса даьъьала хийла шун, бераш!».
20.15 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Торпедо». 3-гӀа период.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Тайга йоӀ». Телевизионни художественни фильм.
22.45 — Волейболах йола СССР чемпионат. МаӀа нах. «Радиотехник» (Рига) — «Динамо» (Московски область).

РАДИО

25 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.40 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.43 — «Юртара уйраш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.40 — З. Чергизбиева илли (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Маьлх ю ... гӀуланхоши проблемаш» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
10.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
10.07 — «Советски патриотизм». Беседа (гӀалгӀай меттала).
10.10 — «Тхоа дахар». Кхьайгий обзор (нохчий меттала).
10.31 — Лирически илланаш (нохчий меттала).
13.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
13.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
13.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
13.30 — Хоамаш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Дог айдина бола нах». А. Платонова, А. Твардовский произведенех оттаь радиоспектакль.
18.51 — «Илли» яхача ансамбла концерт (нохчий меттала).
19.25 — «Даь кӀилл». С. Чахкиева повесть (гӀалгӀай меттала).
19.40 — Халкъа музыкантех лаца дувцараш (нохчий меттала).
20.14 — «Къона оалаш». Концерт.

26 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.40 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.45 — «Техника ремонт ен латт». Корреспонденци (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.40 — Симфоническая музыка (нохчий меттала).
11.15 — Болхлошта хетар. Къахьетама дисциплинах лаьцна дувца производства хьалхалаттараш (гӀалгӀай меттала).
11.30 — Концерт (нохчий меттала).
15.15 — «Барт тайнача дезале» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
15.30 — «Денна темаех» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Сталинграде тӀом баь ю шу яхаарга. «Исторе сийлахь оагӀув» (эрсий меттала).
18.15 — Вай мехка халкъий музыка (гӀалгӀай меттала).
18.45 — Дунен халкъашта мукъера обозрени (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

II ПРОГРАММА

18.00 — С. Гансовский. «Керттерча лостамагӀа» яха радиоспектакль (эрсий меттала).
18.55 — Иллеш дӀаоал Айламирзоева Марема (нохчий меттала).
19.27 — «Сийлахь доаза доттагӀал». И. Дубинске дувцар (нохчий меттала).
19.50 — Нохч-ГӀалгӀай музыка.

Хаоттам

Тахан республике гӀоллей Грознев морхаш а йолаш, йоачаи а йоацаш, наькъашка ша билла а йолаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике +6 —1, городе —2 —4 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачаи а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп - тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсанна —6 —11, дийнахьа —1 —6 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Даймехка гӀоллo

КОРСАМАШИ ПАЛЬМАШИ ТӀАЮВЛА БЕШ

СССР Ӏилмай Академе Москвера керттера ботанически беш — Европе эггара йоккхагӀа яр. Укхаза яха эзар гаргга метр тӀера къайлача Ӏалаьмате йоккхача низа колпана кӀал, кхьметтал Ӏай бирса шелал латтача хана а, аьхкий санна, гӀа а теха ягӀаш хул хоза эвалеш, ховха орхидеяш, тхове корташ хьаькхетаж ягӀа нийса пальмаш, сигала бесарча цӀера хьисепе сийрда ди хи чура лотос яха зизаш. Центральни Къулбехьена Америкера, Австралера, Индера, Африкера нийсхьа йиъ эзари ах эзари совгӀа тайпара баьцовгӀаш ягӀа ботанически беша оранжерее чу.

— Тхоа чӀоагӀа лоархӀаме хетача хӀамаех цаӀ я пачхьа пальма — кубински доттагӀий совгӀат, — йоах оранжерее Ӏалмаи болхлохо керттерча экскурсовода Дабунцова Маринас. — Цунна дика тайпай ер моттиг, хела лакхалга а хозалга а диллача хӀаьмна а эсалагӀа яц из Кубера шийн дукххаза шийх тарарчарел.

Тха кубински флорах дувцаш, ца хьоаеш йита йиш яц орхидей Ӏалаьмате йоккха коллекци (500 гаргга тайпей сорти), Ӏай а аьхкий а цӀакха гӀа Ӏо ца дожаш йола баьцовгӀаш.

Оранжерее гуллъьча Къулбехьен Америке тӀаювлаш йолча хӀамаша цецвоакх шоай тайпай дукхалцен экзотични хиларцен. Хий латтача моттигашка хи тӀа дахаш да къулбехьен американски кувшинка — Виктори Круса Ӏалаьмате доккхийча гӀаьнй метраш дола оархкош. Царех гӀа саг тӀаваьлча а Ӏочу гӀорглап хи чу. Теркаш тӀаоа бальза оалача хено а. Дайга а чӀоагӀа а долча цуа дахчах даь хиннад Тура Хейердала экспедици Тайнача океанал дехьаяьяна «Кон-тики» яха легендарни плот а.

Ӏайн бӀаьсташ юххеи, йиш я оранжерее хоза зиза, тоха аздаций го. Царна урх кӀотаргаш къайлайоахаш, цӀе, къаьта сийрда цӀе, оранжева, кӀай бос бола зиза. Нешта, дукха хоза хӀамаш гургда укхаза вейачоа оранжерееи арахьа а.

360 гектар дӀалоацаш йолча беша йовиха моттиг лоац СССР флора экспозице. Фантастически фильмага хьожаш санна, цхьан-шин сахьата берригача Ӏалаьмате бокхача мехка гӀолла чакхдала йиш я укхаза а. Цхваяйена тӀехьа шоллагӀьяр болаш хьалкашка увтт Кавказ, Юкъерча Азе, СибарегӀен, Гаьнарча Малхбоален пейзажаш. Россе юкъмоттигерча даьлъ тӀа го йиш йолча бесара буцй кӀотаргашн тӀа йолча хьуна нъовхьаща бӀарг хьест. Кавказе тӀаювлаш йола хӀамаш чӀоагӀа листа тӀаяьнна да вӀал тӀош тӀа гӀолла Ӏоподаш тоатолги хоза атагӀен а йолаш дола искусственно хьадаь лоамаш. Ер я хӀаьта хоза вихташ, нийса дийхка хенаш, листа корсамаш тӀайола сибирски тайга.

Беша эггара йоккхагӀа йола экспозици — дендрарий. КъунегӀа тӀаювлача хӀамай коллекци. Эрий хьу я 75 гектар йолча майда тӀа. Цига гуллъяй кхычахьа цхьан а моттиге цхьан тӀаьйовлаш йоаца гаьнаш. Уж я Японера, Кавказера, Малхбузен Европера, Юкъерча Азера, СибарегӀара. Гаьнарча Малхбоалера ена хӀамаш. Царех цхьаяраашта атта тайзар московски климат. Дукха нъахьета дийзар беша болх беш болча наьха кӀай кӀарцхал, граб, японски хьайба, тиса цига мехках йолийтара. ХӀанз уж гаьнаш дика детӀаьхка Ӏац, цар дӀаде ги а лу.

— БаьцовгӀашта акклиматизаця яр — беша керттерча декхарех цаӀ, — йоах Лабунцова Маринас. — ХӀанза когаш долхаш латта бераш санна, зораеш, нхом беш йоах оаха баьцовгӀаш тхоаи хьалашка, тхоаи климатага. Из дукхача шерашка чӀоагӀа теркам тӀаьбахийта бе безаш бола болх ба. Цхьабакъда, дот гӀоаловал кхычахьара хьеена хӀама дика летача, цо деӀ дахьаш дайча, цунна шийла Ӏа а кхьметтал новкъа ца хилар кхетадича.

Духхьал баьцовгӀай музей яц бешара коллекци. Из я Ӏилман балха йола экспериментальни база. Цига ду вай мехка а доазол дехьа а нийслуча тайп-тайпарча баьцовгӀашта акклиматизаци яра, юрта боахама чуйоалаяра, озеленене практикагӀа дола балхаш. Цар хьалех пайгахьа мара нийслуш йоаца. Советски Союза территоре тӀара цӀепъешна дӀайоалаш латта баьцовгӀаш, увттаю уж ебаарен Ӏалама юхачуйоаляреи даькъера рекомендацеш.

ЛоархӀаме болх бу эри тӀаювлен культурни баьцовгӀаш вӀашагӀа а етташ керда тайпаши формаши хьадеча гибридизаце отделе. Масала, хьаьлй кӀини набаьцеи, эрсий кӀини хабаьцеи, кӀанн колосинкеи гибридаш. Цар цхьан тарью культурни баьцовгӀай продуктивности эрийчар климатически хьалаш ловш а дегӀаахара дукха хӀамаш ца эшаш а хилари. Ботанически беша хьахинна цхьаьдола пайдай сорташ кхашка кхьчад.

Пайда меттал, шийн гонахье хозьяра эшараш а хьадех сато Ӏаламгаро. Из дагадох баьцовгӀай декоративни отделене вахача. БӀаьстан хьалхарча деношка дез лоа Ӏодиллалла йолча хана латт укхаза зизай цӀей. Укхаза гуллъяй мехка эггара йоккхагӀа йола роза яхача зизай коллекци — ши эзар совгӀа сорт. бӀаьш дола сирена, тюльпаний, нарциссий, лилей, крокусий, ирисий, гладиолусий сорташ.

Эзараш болча москвичашa геттара раьза а болаш салоӀа моттиг я ботанически беш. Укхаза да сих а ца луш дӀаюха волаваллара. ЦаргӀата къамаьл дара мел эшараш: хоза ландшафт, дуккха ха товтолаш, чу тӀадаьлна лилия яха зизаш а долаш дола Ӏамаш, кхурхолгаш, фонтанаш, хоза баьш. Укхаза я лаьрххӀа йола салӀара зона — юкъе сийнача баьхи кхайхи даь гӀейнаш а долаш йолча нийсача Ӏаждакиха, ина болча нажа, хоза хьаж йолча дийхка рошаех латта йоккха хьуна участок. Беша дагалохийташ санна хеталу Ӏалам хоза а сий долаш а хилар, цуницара бувзам йоккха дегагӀоз хилар.

Эдвард АЛЕСИН. (АПН).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкана секретаря — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностей транспортей — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-56-87; корректоресе — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-86.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка